

№ 2037 *

II.
Jurisprud.
78.a.

00
2

Hoc Volumine continentur.

- 1) Gundling de Feudis Regiis.
- 2) ———, de Efficientia metus.
- 3) ———, de Emptione Verborum.
- 4) ———, An nobilitet Venter.
- 5) ———, de Jure Imperii in N. Ducatum Struvic.
- 6) ———, — de Renunciatione hereditatum filiorum illustrium.
- 7) ———, — de Causa et origine unionis Electoralij.
- 8) ———, — folowantingⁱ ubi Schiltteri Jus Feudale.

N° 2043 *

DE
CAVSSA

ET

ORIGINE VNIO-
NIS SEV FOEDERIS
ELECTORALIS

PRAESIDE

NICOLAO HIERONYMO GVND-
LINGIO ICT.

SERENISSIMO BORVSSIAE REGI A CONSILIIS
INTIMIORIBVS ET ECCLESIASTICIS IVRIS NA-
TVRAE AC GENTIVM ITEMQVE ELOQVENTIAE
ATQVE ANTIQVITATVM PROFESSO-
RE ORDINARIO,

D. NOVEMBR. MDCCXX.

DISPVTABIT

CAROLVS WILHELM. DE STANGEN
EQVES THVR.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

TYPIS CHRISTIANI HENCKELII ACAD. TYP.

DE

CAVASSA

ORIENTALIS

MR. J. W. BONDERS

NIGEL

THE EAST INDIA COMPANY

THE EAST INDIA COMPANY

THE EAST INDIA COMPANY

THE EAST INDIA COMPANY

THE EAST INDIA COMPANY

AVGVSTO NOMINI
SERENISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI
DOMINI
FRIDERICI II.
DVCIS SAXONIAE
IVLIAE, CLIVIAE ET MONTIVM
NEC NON
ANGARIAE ET WESTPHALIAE LAND-
CRAVII THVRINGIAE MARCHIONIS MISNIAE
COMITIS PRINCIPIS HENNEBERGAE COMITIS
MARCAE ET RAVENSBERGAE DYNASTAE
RAVENSTEINII ET TONNAE
DOMINI AC PRINCIPIS SVI CLEMENTISSIMI
PATRIS PATRIAE

*Principis magnanimi, prudentis, pii,
iusti, optimi, maximi, felicitis,*

cuius SALVTE PATRIAE nititur SALVS,
cuius IVSTITIA florent & conseruantur CIVES,
a cuius INDVLGENTIA omnium dependet INTEGRITAS.

Qui
SAXONIAE DECVS
VITA CIVIVM
PROBVGNATOR RELIGIONIS SINCERAE
MVSARVM DEFENSOR
SECVLI SPLENDOR

in deuotissimæ mentis argumentum,
in perpetuo prædicandæ clementiæ
monumentum ac clementiæ incrementum,
cum piis votis pro totiùs SERENISSIMAE
ERNESTINÆ DOMVS felicitate perenni

DISSERTATIONEM HANCCE

*Submissa animi deuotione
humillime*

dicat consecratque

subiectissimus

CAROLVS WILHELMVS de STANGEN.

ILLVSTRI AC GENEROSISSIMO
RESPONDENTI

PRAESES]
FELICITATEM;

ET si meo elogio ac commendationē minime
eges, propriis vtpote virtutibus, industria
atque litterarum egregia cognitione ex-
splendescens; non possum tamen non publice
testari, eum TE esse, cuius exemplum imitentur
Iuvenes alii nobili profapia oriundi. Neque e-
nim quisquam fere est tui ordinis, qui per quin-
quennium & quod excedit, in schola commore-
tur: immo opinantur plurimi, longiorem moram
sibi detrimento fore, & solidam cognitionem re-
rum vsui aduersari. Quod sicuti a falso prox-
ime abest; ita id in primis operam dedisti, vt ne
præsumtæ huic opinioni locum dares, sed cœpto
semel tramite decurrens ipso facto ostenderes,
quantum inter vmbra eruditionis & doctrinæ
ipsam differentia intercederet. Neque enim vi-

tæ discit, qui aut nihil, aut parum discit. Quin
ita potius partienda videntur vitæ nostræ tem-
pora, vt nonnihil speculationibus tribuendum
sit, antequam in forum, curiam, aulam cum
fructu sese conferat quisquam. Cumque a TE,
quæ indicauimus, sollicitè sint obseruata, vt qui
tum in Lipsiensi academia, tum Fridericiana no-
stra sapientes semper doctores sectatus es, eo-
rum præceptis diligentissime auscultans; iccirco
spes est non leuïs, felicissime versaturum TE ali-
quando in rerum actibus, quibus TE PRINCEPS
tuus virtute ac prudentia vere magnus haud du-
bie indulgentissime destinabit. Faxit DEVS,
vt, quæ PATER tuus, Vir illustris ac primarius,
enixe cupit, ac tua virtus meretur, inter plausus
atque acclamations amicorum, faustissime con-
sequaris.

Halæ Magdeburgicæ ipsis
Kalendis Nouembris.

CICICCCXX.

CONSPECTVS DISSERTATIONIS.

§. I. **Q**uare de electorum origine ac numero eorumque definitione nihil dicatur. §. II. *Caussa fœderis, seu unionis electoralis Pontificum Romanorum ferocia est.* §. III. *inque primis Ioannis XXII. Character & ortus huius Papæ. Vitia eiusdem: opiniones paradoxæ.* §. IV. *Italiæ dominatum affectat; Gibellinos oppugnat, cumque maxime Matthæum Galeatium; quem Ludouicus Boius defendit.* §. V. *Hinc iræ Ioannis XXII. qui Ludouicum hæreticum nominat.* §. VI. *Processus in Imperatorem hunc.* §. VII. *Obtentus vanus: ius confirmandi Imperatorem: cui obtentui primus ansam dedit Lotharius Saxo. Petitus Pontificis Paschalis I. tempore Ludouici Pii, ne sine suo consensu Imperatoris dignitatem aliquis acceptaret: a quo tamen statim recessit.* §. VIII. *Nec ausus est quisquam petere amplius tam insolita. Ottonum I. II. & III. auctoritas.* §. IX. *Leonis VIII. constitutio, seu pactum cum Ottone M. vulgo circumlatum suspectum, immo falsum. Potius is pepigit cum Ioanne XII. de Pontifice sine suo consensu non eligendo: hocque pactum renouauit Leo VIII.* §. X. *Ottonis III. cum Gregorio V. pactio non extat. Thuani verisimilis coniectura, quomodo eligendi ius Imperatorem Romanum Germanis obuenerit. Imperium Romanum quid?* §. XI. *Imperatorum Romanorum & Italiæ Regum ius ex successione. An successio ad Ottonianum stemma restricta?* §. XII. *Dubia e Diimaro Merseburgensi & Wippone de Henrico II. &*

):(

Con-

CONSPECTTS

Conrado Salico. §. XIII. Langobardi post Ottonem III. alium Regem circumspiciunt, quam Germanorum. Idem faciunt post Henricum Sanctum. §. XIV. Vnde coniectura, pactum Ottonis cum Romanis Italisque esse commentitium. Cui coniectura & dubio satisfit. §. XV. Ipse Papa Nicolaus II. Regum Germaniae ius perpetuum agnoscit. §. XVI. Quem perperam reprehendit Alexander II. dictus olim Anselmus Lucensis. §. XVII. Itali iniuste secedere a Germanis conati sunt: quod probatur. §. XVIII. Argumentum stringens ab hereditario Coloniensis Archiepiscopi iure, ut esset Cancellarius Romanae sedis. Quae res originem Archicancellariatus Coloniensis in Italia dedit. §. XIX. Gregorii VII. conatus, ne regnum Germaniae per successionem ullo modo deferretur, sed per liberrimam electionem. §. XX. Vnde magna in imperio immutatio; impedita paulisper Henrici IV. victoriis. §. XXI. tandem vero post victum Henricum V. plene infecuta. Nam Lotharius Saxo primus fuit, Pontifici electionem suam legatis ac litteris significans: quod ostenditur. Quando liber de beneficiis scriptus? §. XXII. Propositum pontificis ambitiosum cum stabiliret electionem. §. XXIII. etsi id dissimulabat. §. XXIV. imprimis cum Arnaldi aedile Pontificem redigere ad apostolicam paupertatem cuperent. Eugenii III. sollicitudo. Conradus III. cur non audiuerit Arnaldistas? §. XXV. Italarum & Romanorum ferocia castigata a Friderico Barbarossa. Hadriani IV. confessio. §. XXVI. Eiusdem imprudentia. §. XXVII. Friderici Abenobarbi ira. Victoris III. & Alexandri III. discors in Pontificatum electio. §. XXVIII. Quare Fridericus succubuerit Pontifici? §. XXIX. Mora Pontificum in coronando eius filio Henrico VI. Urbani III. pertinacia. §. XXX. Gregorius VIII. Henricum

DISSERTATIONIS

vicum electum Romanorum Imperatorem primus appellat. Germania imperium Romanum dicta. §. XXXI. Regis Romanorum elogium: quo primum usus Henricus III. §. XXXII. virtut rarissime. Henricus V. a patre Henrico IV. hoc titulo insignitus. S. Bernhardus Lotharium ad PROPRIAM CORONAM vindicandam stimulat: que erat Romana. Elogium Regis Romanorum perpetuum: quamvis Papa sibi ius examinandi reseruet, nec sine rogatione unctioem imperitare vellet. Idque probatur. §. XXXIII. Innocentius III. successione ius iterum impugnat; Philippum Sueuum repudiat plurimum suffragiis electum; variis dialecticis ratiunculis usus. §. XXXIV. Que reselluntur: A Græcis nihil translatum ad Francos. Beneficium Romanæ sedis a Carolo M. prestitum. §. XXXV. Lotharius Innocentium II. confirmavit; neque huius ille beneficio imperium accepit. §. XXXVI. Unde mirum, relictum Pontifici inuestiturae ius. Laus ab Innocentio III. tributa Lothario Regi Catholico. §. XXXVII. Pontificum ingratus animus in ipsum ac Germaniæ Reges. Nihil ob coronationem iuris inelectione Regis Germaniæ. Ilario absona: Lotharius eiusque successores notam fecere Papæ electionem; ergo ius examinandi regiam personam competit Papæ. Marsilii Patauini obseruatio. §. XXXVIII. De consecrationis necessitate disputatio. Primum unctus Pipinus. §. XXXIX. Inane effugium, prouidendum esse Pontifici, ne hereticum, Saracenum, prædonem eligant Germani. §. XL. Papæ audacia in repudiandis Regibus. Mores & axiomata eiusdem. §. XLI. Prouocatio ad ius diuinum. Incepta consecutio ab indigentia aduocati ad examen personæ regie: aduersata in papæ assertis. §. XLII. Innocentius IV. Pontifex pessimus. Imperium externis principibus oblatum. A-

CONSPICUUS DISSERTATIONIS.

Alexandri IV. prohibitio, ne Conradinus eligeretur. §. XLIII. Urbanus IV. de electione Richardi & Alphonsi arbitrium sibi sumit. Odium in Hobenstauffios. §. XLIV. Gregorius X. Electoribus minatur, nō Regem eligerent. Ius deuolutionis insulsum. Cur Gregorius X. eligi Regem voluerit? Electorum litteræ ad Nicolaum III. itemque Ludouici Palatini. Saxonia Euangelica Hæpfneri commendatur & emendatur. §. XLV. Respondetur dubio ab hisce litteris petito. A. Pagius laudatus. §. XLVI. Rudolphus Habsburgicus confirmationem a Pontifice petit. Cur? §. XLVII. Bonifacii VIII. in Adolphum & Albertum ausus. Alberti Austriaci litteræ nihil præiudicii adferunt Imperatoribus. §. XLVIII. Argumentum ei iuris in electione competere. §. XLIX. Papa μοναρχομαχῶν. §. L. Henrici VII. fortitudo. §. LI. Vnde potissimum furor Ioannis XXII. in Ludouicum Bauarum deriuatur. §. LII. Quæstiones variæ de iure regni & sedis Romanæ. §. LIII. Doctores multi pontificam ausus impugnant. §. LIV. Adeltreiterus Ludouicum Boium præter spem & opinionem reprehendit. Qui defenditur. §. LV. Etiam a Benedicto XII. §. LVI. Quare interea idem Pontifex in gratiam cum eo non redierit? §. LVII. Ludouici Boii coniecturæ euentu comprobatæ. Gallorum machinationes. §. LVIII. Electores principes in iram versi. Constitutio imperii Renseensis de Septemuirorum iuribus. §. LIX. a qua diuersum fœdus Electorale, quod latino idiomate adscribitur. §. LX. Approbant istud sapientiores in curia Romana. Litteræ Electorum ad Benedictum XII. quæ a falsitatis suspicionem liberantur. Tres aliæ dissertationes de hoc Electorum fœdere promittuntur.

DE
CAVSSA ET ORIGINE VNIO-
NIS SEV FOEDERIS ELE-
CTORALIS.

PROOEMIUM.

THema. nostrum de V-
nionē Electorali agit, vti vul-
go vocatur. Probe enim a-
lioquin tenemus, vnionis vo-
culam ad barbaras pertinere
eoque, si latinius loquendum,
foederis, vel fraternitatis nomen fore substituē-
dum. Nos de re ipsa solliciti id agemus,
vt I. Causa huius foederis. II. Auctores III.
progressus IV. vsus eiusque efficientia innotē-
scant. Sed cum in tractatum facile excrefcere dis-
sertatio possēt, si vniuersa atque singula excute-

A

re

re vellemus accurate, idcirco primum duntaxat, nempe causam & originem huius fœderis in præfenti ante oculos constituemus: reliqua alii loco & tempori reſeruaturi.

§. I.

ET plane vero pro ſuperuacaneo habemus, diſſerere hoc loco de Electorum origine ac numero; cum aliunde conſtet, Friderici Barbaroſſæ ætate eos, qui recentiſſimo æuo comparuere, ſeptemuiros primariam in electione Imperatoris auctoritatem eſſe indeptos. Saltem peculiari diſſertatione perſpicue hoc oſtendit Præſes in Gundlingianis de Francorum regno partim per electionem, partim ſucceſſionem delato; quod dubitanter olim Conringius cenſebat adfirmandum. Quid autem ſit Princeps Elector, ponimus, eoſque, qui hoc neſciunt, a noſtris Muſis prorfus abeſſe iubemus.

§. II.

Cauſſam vero huius fœderis Pontificis Romani ferociam dicimus, eiſque iniuſtiſſimos auſus, Principibus Electoribus ereptum cupientis ius eligendi antiquum, vt ſuo omnia arbitrio ſubiicerentur, nemoque eſſet, qui non precarium imperium haberet, deſtituique pro lubitu poſſet ab eo, qui totius orbis dominatum variis artibus ac technis adfectabat.

§. III.

Qui omnium impudentiſſime ad talem tyrannidem

dem adspirauerat, Ioannes XXII. fuit, Iacobus de Cadurco nominatus antea, de quo in vulgus inualuit, eum futuris veteramentarii filium fuisse, aut saltem obscurissime natum. Cui sententiæ etsi calculum non addimus, Alberti Argentinensis fidem secuti, utpote de militari progenie Ioannem satum adseuerantis; neutiquam tamen arbitramur negandum, eum hominem extitisse obstinatissimi ingenii, ac metaphysicis meditationibus deditum id sæpe egisse, ut noua dogmata (*) procuderet omnesque *ερεγοδοξίας* reos pronunciaret, qui sæculentæ mentis commenta non basarent illico; pallidus de cetero, statura & voce pusillus, vehementissimaque cupidine dissentientes atque omni acerbitate ad extremum persequens. Quod sane diffiteri non potuit doctissimus Stephanus Baluzius varia ceteroquin ad Ioannis laudem in notis ad vitas Papparum Auenionensium p. 691. seq. colligens, quæ non repetimus.

A 2

§. IV.

(*) Franciscani nimirum apertis eum testimoniis conuicere, quod veteribus Ecclesiæ placitis contrarias doctrinas induxerit, Nicolai III. Decretalem reuocando, *Exiit qui seminat*, nouumque ad *Conditorem* substituendo; præcipiens omnibus, ne quis Christum ejusque discipulos omni destitutos proprietate crederet, contra euntibus pessimæ doctrinæ labem affricando: ut taceam, quæ de visione DEI idem disputauerit magno animorum motu, confutatus propterea a Doctoribus Parisiensibus, exacte id ostendentibus *Buleo* hist. Academiæ Parisiensis Tom. IV. p. 225. seq. ac *Latinoio* hist. Nauarr. Tom. I. p. 61.

§. IV.

Hic igitur homo uaser, simulatque opiniosus dissidio Friderici Pulchri Austriaci, & Ludouici Boii stimulus, opportunum adesse tempus existimabat, quo solitariam sibi auctoritatem in Italiae regno arrogando, Gibellinorum partes funditus euerteret. Hinc inficete admodum finxit, se vacante regni folio merito existimari vicarium Imperatorem; neminemque pro legitimo habendum domino, cuius electionem non approbasset Pontifex. Quod cum grauissime displiceret Matthæo Vicecomiti Mediolanensi Gibellino isque Ludouici Boii auctoritate vicarium sese in Langobardia gereret, fremuit Ioannes atque hæreseos ei notam impedit, quasi negaret Matthæus post mortem renasci humanorum corporum cineres fauillasque; eo ad extremum deueniens, ut non solum a communione ecclesiæ separaret Galeatium; verum etiam armis Roberti Siculi ac foederatorum defuncti filios dejiciendos de patriis possessionibus ac fortunis satageret. Quibus conatibus sicuti merito obuiam iuit Ludouicus Rex atque electus Imperator Mediolanum per suos legatos ac Gibellinorum copias ab obsidione liberans; ita fieri aliter vix potuit, quam ut Cadurensis iste denuo exandescens de ultione in Cæsarem cum impetu effundenda diligentissime cogitaret.

§. V.

Eum in finem non solum Austriacos Principes in Imperatorem sollicitauit, verum etiam nouis inuentis operam dedit: causatus inter alia, sibi indagandi jus esse, dignus ne sit huic honori initiandus, an forte indignus, & ad

& ad euertendam rempublicam, ecclesiæque salutem conuellendam natus potius factusque. Et Boium vero eius farina Principem videri, non orthodoxum, Matthæo Galeatio hæretico addictum, cui proinde obstruenda sit ad imperii dignitatem via: suffragia Principum Electorum majora nihil hic ponderis habere: penes se esse facultatem vngendi ac coronandi: hæretico vero manus imponi a summo Pontifice neutiquam posse; quamuis electo nullum suffragium desit, isque a primoribus principibus vniuersis ac singulis Rex Francofurti cooptatus, atque Aquisgranensi in ciuitate sacro vnguento sit illitus.

§. VI.

De facti veritate nemo dubitabit, qui annales eius temporis diligenti studio euoluet, ac processus Ioannis XXII. vti barbare vocabat, in Ludouicum Imperatorem ab Edmundo Marteneo nuperrime publici iuris factos cum cura lectitabit. Tametsi enim Bzouius, Baluzius, Herwartus aliique nonnulla & plurima hac de re sparsim edidere; fecit tamen nunc eruditus Monachus, vt vniuersa conjunctim & maiori instructu curiosis harum rerum spectatoribus exhibeantur. Ac patet exinde, aliisque historiarum monumentis, nihil pensi habuisse iratum Pontificem, quidquid etiam a legatis imperatoriis in contrarium differeretur; sed inaudita potius audacia iussisse, vt folio illico decederet Rex improbus ac Romanæ sese sedi diuoque Petro modeste submitteret; laturus alioquin ecclesiæ seuerissimas pœnas, ipsumque excommunicationis fulmen experturus, ni infra statutum tempus, quod trium primomensium erat, quibus

A 3.

binos

binc̄s ex abundanti sese addidisse Romanus gloriabatur sacerdos, obsequium præstaret, ac resipiscentiæ signa non fucata sibi suisque fratribus Cardinalibus ostenderet.

§. VII.

Sæpe vero mecum reputaui, qua excusatione vti poterit hic Pontifex superbissime sese gerens & ad omnia leniora consilia aures obturans; donec tandem intelligerem a temporibus Lotharii Saxonis id, quicquid est inficeti, videri arcessendum. Etenim ante illam ætatem non tam Imperatores electionem, aut imperii sui legitimum initium Romano Præsuli significabant, multo minus ejus consensum expetebant; sed Italia potius atque Pontifices diligenter vigilabant & inquirebant, quis a Teutoniæ proceribus in scilium esset euectus, vt se suaque iis quantocius commendarent, & de summa imperii dignitate, inter varia cultus atque obseruantia genera, noue electo gratularentur. Etsi namque sub Carolingis jam Paschalis I. flagitabat temere, vt ne sine Episcopi Romani consensu summam imperii acciperet Lotharius, Ludouici Pii filius; cognitum tamen est, eum statim ab hisce ausis abstinuisse, Lothariumque ab Italia oris secedere volentem honorificentissimis verbis inuitasse, vt ad Romanam ciuitatem contenderet, a se solenni cærimonia inaugurandus. Saltem id annales ab Odilone Cluniacensi Eginharto adscripti clare produnt ad annum MCCCXXIII. *Lotharius vero cum secundum patris iussionem in Italia iustitias faceret, & jam se ad reuertendum de Italia properaret, rogante Paschale Papa Romam venit, & honorifice ab illo susceptus, in sancto Paschali die apud sanctum*

Etum Petrum regni coronam & Imperatoris & Augusti nomen accepit. Inde Papiam regressus, mense Iunio ad Imperatorem venit.

§. VIII.

Ab eo tempore nemo Pontificum ausus est petere tam insolita: quin post varias mutationes Otto Magnus fidelitatis iurandum a Pontifice Ioanne XII. accepit, idque violantem de Pontificatu deiecit; prorsus ac fecissent Carolingici Imperatores, auctoritatem suam nunquam & nusquam negligentes, si ad similem audaciam processissent Romani sacerdotes: de quibus præclara collegit Stephanus Baluzius in notis ad Agobrandum p. 123. Cumque sub Ottone II. qui ob Francicos & Lotharingicos tumultus non statim Italiam inuisebat, cristas adtollerent Romani, in ordinem iterum coacti sunt, multo additius deinde post Cincii & Crescentii superbiam infractam, ab Ottone III. regnati. Et hic vero optandum utique, ut Ottonis III. cum Pontifice Gregorio V. pactum superesset, cuius ad vnum fere omnes mentionem iniiciunt, nullus autem vel iureconsultorum vel historicorum in medium adduxit: ut in concilio sacro Romæ a. 996. congregato tale quid in vulgus manasse scribunt fere vniuersi.

§. IX.

Cuius rei veritate etsi neutiquam indigere Germanos adseuerant nonnulli, Leonis VIII. constitutionem & pactum cum Ottone M. crepantes, quo tum huic, tum eius successoribus in perpetuum permiserit facultatem eligendi Pontificem Romanum, & inuestituras Episcopis tribuendi; vereor tamen, ne finem obtineant suum ita ratio-

rationes subducentes. Id quidem indubium est, Theodoricium Niemium & ante eum Gratianum celebris decreti architectum, ac Goldastum in variis voluminibus, & ipsum denique Petrum de Marca in libro de concordia sacerdotii & regni non nihil auctoritatis Leoninae constitutioni tribuere; sed vix tamen horum adserta extra dubitationis aleam posita sunt: imprimis postquam Antonius Pagius Rom. IV. Criticæ p. 8. n. 7. tam varia obuertit dictæ chartæ, vt mirum videatur, Viros historię & criticæ artis peritos eius generis nãniis fidem potuisse habere. Vnde firmiter concludendum, Ottonem M. si quid pepigit, pepigisse sane cum Ioanne XII. de Pontifice non eligendo sine Imperatoris consensu. Legitur quippe, Benedictum V. Pontificem Leoni VIII. oppositum, quem Hamburgi obiisse notum est, illam dispositionem abolere fatigisse: hancque iterum a Leone VIII. in integrum esse restitutam. Id Baronius & Pagius non negant, sed facile nobis concedunt & largiuntur. Inde vero atque hoc ex fonte, haud dubie traditio defluxit, Leonem illius peregrinæ & paradoxæ constitutionis, ab homine otioso & imperito confectæ, auctorem extitisse. Qua fictione opus sane non fuit, cum aliunde innotescat, Ottonem M. non minori auctoritate Romæ polluisse, quam Berengarios, sed qui summum imperium tam in Italia, quam imperio Romano certissime exercuere, latius id probante Muratorio in obseruationibus suis aduersus illustrem Fontaninum.

§. X.

Quare amplius nihil restat, quam vt indagemus, an, quod Ottoni III. & Gregorio V. adscribitur pactum
de

de eligendo a Germanis Imperatore atque Italiae Rege, sit veritati consonum, *αὐτόγεαρον* licet non extet, neque inueniatur vsquam? Et fateor omnium verisimillime iudicasse I. A. Thuanum, quomodo eius generis foedus potuerit coalescere. *Translatum autem*, inquit lib. II. historiarum initio, *ad Germanos imperium fuit ab Ottone I. Henrici Aucupis filio mansitque in eius familia vsque ad Ottonem III. Nepotem, qui veritus ne imperium a Patre & a-uo in Germania firmatum, ad Italos, aut etiam Græcos transferretur, legem tulit, qua scitum est, licere solis Germanis Principibus Imperatorem eligere.* Verum tamen ea ratione reuera fuisse conuentum, nondum est ad liquidum perductum. Vnde Muratorius iterum alia argumenta conquirat, vnde Ottonis III. summam potestatem in Romano imperio tueatur, quod in primis exarchatu, & ducatu Romano continebatur, superiore Italiae parte Langobardici regni titulo superbiente, quod eundem Ottonem III. summa cum auctoritate tenuisse indubium est.

§. XI.

Duntaxat quaeritur, an successoribus idem ius, eademue fuerit potestas? Et negari non debet, Imperatores Romanos atque Italiae Reges haereditario iure imperasse; idque circo ad posteros similem auctoritatem propagasse. Quod extremum ipsi non diffitentur Pontificis Romani asseclae; etsi negant REGNO GERMANIAE ius succedendi esse datum aequae: quin immo adfirmant vicissim, solam Caroli progeniem, Ottonumque stemma eiusmodi praerogatio honore fuisse ornatum.

B

Ex

Ex quo consequi putant, ceteros, qui tali origine essent destituti, noue debuisse eligi, electosque reapse.

§. XII.

Ac putau aliquando, gratis id dici, nec speciem habere vllam, quam sua prætexerent Romanenses opinionationi. Verum tamen aliter sentire cœpi, cum Chronicon Hildesienſe euoluere, cumque vitam Conradi Salicia Wippone conscriptam perlustrarem. Vterque enim electionis mentionem faciunt, quando de inauguratione Romana Henrici II. & Conradi verba faciunt. Ita enim anonymus Hildesienſis ad a. 1014. de Henrico Sancto: *Natalem Domini Rex Papiæ celebravit. Inde comitatu regali Romam pergens, imperialis coronæ diadema a Sancti Petri vicario Benedicto XVI. Kalendas Martias cum GENERALI ELECTIONE suscepit.* Wipponis autem verba hæc sunt notatu digna: *Igitur Rex Chuonradus Romam ingressus, eodem anno ut supra, id est, a natiuitate Saluatoris M. XXVII. indictione decima a Papa Ioanne & vniuersis Romanis regio honore mirifice receptus est: & in die sancto Paschæ, qui eo anno VII. Kalendas Aprilis terminabatur, a Romanis ad Imperatorem ELECTVS imperialem Benedictionem a Papa suscepit.*

§. XIII.

De Longobardis vero constat, eos post Ottonis III. obitum ad Ardoinum Eporediæ Marchionem deflexisse, ipsi Henrico II. insidias fruentes, ac sæpe rebelles. Deinde neminem latet, post Henricum II. eisdem Regem Galliæ Robertum sollicitasse, ut vel ipse, vel, si dubitaret Pater, filius eius Hugo Italiæ sceptrum capefferet; eoque repudiante Guilielmum Aquitaniæ Ducem adiif-

se,

se, precantes, vt itidem vel ipse imperaret, vel gnatum sibi Regem daret, euehendum forte ad Romani imperii culmen aliquando. Certa hæc sunt, atque illico ex epistolis Fulberti Carnutensis, Giraldo Aurelianesi, Ademaro Cabanensi, & Chronico MS. Petauiano ac Thuanæo comprobata facilia: vt ut Wippo in gloriam Conradi II. intentus nihil hac de re memoriæ prodit, præterquam quod a Papiensibus, Henrico II. defuncto, palatium regale adfirmet destructum.

§. XIV.

Vnde coniiicere liceret ferme pactum Ottonis III. commentitiis esse accensendum, ac probabile omnino, Thuanum, aliosque cum eo solum probasse, conflare huiusmodi fœdus potuisse, reuera autem conflatum esse, a veritate prorsus abludere. Sed salua res est. Ne enim dicam eligendi vocabulum ambiguae significationis videri, atque inaugurationem sæpe significare; fatebor sane, affectasse hoc Romanæ ciuitatis incolas cum Præsule suo; adfirmantes non sine colore: fas esse, vt, quod olim Ottonibus eorumque successoribus promissum, solenni modo repeteretur, inprimis cum successio quoque a prima electione dependeat, istaque nihil aliud, quam repetita electio videatur. Quem obtentum utique effecisse existimo, vt Reges Germaniæ permitterent Romanis electionis e primo fœdere oriundæ repetitionem; vt qui nondum eo tempore audebant, repudiare cooptatos a Teutonibus Dominos, sed summa animorum conspiratione & Henricum II. & Conradum Salicum & Henricum III. atque filium eius Henricum

IV. agnoscentes sponte sua post Germanorum electionem vngebant.

§. XV.

In qua sententia Nicolai II. decretum amplius me confirmat, quod de Romani Pontificis electione in vulgus edidit, quo principale iudicium ille in Cardinales transcripsit. Meretur res, vt e Chronographo Viridunenſi adſcribantur tam celebris decreti memorabilia verba: *Eligunt autem (Cardinales) de ipſius eccleſie gremio, ſi repertus fuerit idoneus, & ſi de ipſo non inuenitur, ex alia aſſumatur ſaluo debito honore & reuerentia dilecti filii noſtri Henrici, qui inpraſentiarum Rex habetur, & futurus Imperator DEO concedente SPERATVR, ſicut iam ſibi conſeſſimus & SVCCESſORVM illius, qui ab hac Apoſtolica ſede PERSONALITER hoc ius IMPETRAVERINT.* Vnde infero, nihil ſic deceſſiſſe optimatibus Teutoniarum, vtpote quo um principales in electione partes manebant; ſicuti Pontificis erat Romanorumque, ſequi eorum iudicium atque approbare, quod fecerunt Germani, non autem improbare, prorfus atque idem voluit Nicolaus II. vt Cardinalibus in Electione *clerus praebere adſenſum, & popularis fauor adtolleret applauſum,* quemadmodum Petrus Damiani lib. I. ep. XX. rem totam exprimit. Eo pacto, non alia ratione vocabulum impetrandi exponendum eſt, maxime cum Germanici Reges haereditarium ius non ex vano iactauerint ſemper, ſicut ipſe Paulus Bernriedenſis, Pontificiae alioquin aulae mancipium, diffiteri neuitquam potuit in vita Gregorii VII. cap. 6. Eſtque proin Decreti ſenſus: Papam cum ſuis approbaturum electionem Teutonicorum, Regi-

Regibusque Germaniæ non denegaturum vnctionem, quam primum eam petierint.

§. XVI.

Vtut vero Anselmus Lucensis, qui postea Alexandri II. nomine inclaruit, Nicolaum II. eam ob causam reprehendit, quod Teutonibus tantum potestatis indulserit; non sunt tamen huius hominis querimoniæ tanti faciendæ, vt propterea peccasse censendus sit Nicolaus, tribuendo Germanis, quod diu ad eorum ius potestatemque pertinuerat. Potius patet, non ex vero eum, sed affectu & ira commotum talia lib. II. contra Wigbertum eiusque sequaces p. 221. litteris consignasse, quod Henrici IV. mater Cadaloum Parmensem episcopum ei prætulit, eiusque consiliarius Wigbertus e Constitutione Nicolai II. imperatorium ius defenderit, videlicet, vt penes Reges atque Imperatores sit, vel admittere a Cardinalibus, clero & populo electum Papam, vel destituere eundem, si quam causam habeant suo iudicio sat grauem. Saltem ipse Alexander II. demum veri Pontificis nomen tuitus est, cum Teutonici, inque primis Henricus IV. in Osboriensi synodo eius electionem comprobantes Cadaloum abiecissent, referente hoc Leone Ostiensi, Cassinensis Chronici primario auctore: vt Hildebrandum, seu Gregorium VII. taceam, qui sine consensu eiusdem Regis Pontificis auctoritate vti noluit, perspicue id prodente Lamberto Schaffnaburgensi ad a. 1073.

§. XVII.

Iam cum Romani eorumque Antistes summus necesse habuerint, se suaque submittendi Teutonico-

rum Regum iudicio, quanto magis id erit adfirmandum de Longobardis? Tametsi enim non nego, ad Ardoinum eos summam rerum deferre cogitasse, cum Otto III. excederet e vita, itemque cum Henricus II. ad plures abiret, in Gallia eosdem Aquitania Regem quæsiuisse: sat tamen scio, Adelboldum *in vita Henrici II.* propterea Italos cæcos ac surdos appellasse, Heribertum Mediolanensem Archimystam vero eosdem datæ fidei, & pacti conuenti admonuisse: ac Wilhelmum Aquitanorum Principem illos e contrario doli atque perfidiæ insinulasse, nec Robertum Gallorum Regem oblata sibi filioque Hugoni Magno sceptrâ acceptare ausum. Prius Arnulphus Mediolanensis probat, secundum litteræ Wilhelmi & Meginfredi, Marchionis Eporediæ, firmant, postremum Fulco Andecauorum Comes *epist. v.* inter Fulbertinas testatur, quas eruditus Bellius in *historia comitum Pictauie & Ducum Aquitanie* in probationibus p. m. 352. seq. vna cum aliis documentis fideliter in medium tulit. Vnde nullo negotio deprehenditur, quare Henricus III. Conradi II. seu Salici filius, ita in Italia exarchatuque & ducatu Romano se gesserit, vt hæreditarium ius allegaret, & antecessorum se vestigiis insistere sine circumitione profiteretur. Cuius simulatque Patris diplomata luculenter indicant, Imperatores non tantum ecclesiæ Romanæ aduocatos, verum etiam imperii Romani atque Longobardici regni veros possessores ac dominos legitimos fuisse.

§. XVIII.

Accedit aliud singulare, nec omnibus cognitum argumentum, nempe hoc tempore & anno quidem

CIXLIX.

CIOXLIX. a Leone IX. Pontifice Hermanno COLONIENSIVM summo Antistiti munus Cancellarii Romanæ sedis EIVSQVE SUCCESSORIBVS esse datum. Narrat hoc Wibertus Lib. II. cap. III. in vita Leonis IX. testis *αὐτόπτης* sequenti ratione: *Dedit ei* (Leo IX.) *officium CANCELLARII sanctæ Romanæ sedis EIVSQVE SUCCESSORIBVS, tribuens illi ecclesiam S. Ioannis ante portam latinam.* Neutiquam igitur hæc dignitas personalis fuit, sed omnibus Archiepiscopis Coloniensis ecclesiæ communis; eaque confirmata Annoni Hermanni successori. Vnde titulo hoc pluribus atque in diuersis diplomatibus dicti Archiepiscopi sunt vsi. Idque simul indicio est, Romanum imperium ista ætate cum Germanorum regno indiuulso nexu iam fuisse copulatum: aliquin enim ratio vix suppeteret, quare omnes Colonienses Præfules esse debuissent Romanæ sedis Cancellarii, nisi aliqua inter Romanum imperium & Rempublicam Germanicam intercessisset coniunctio. Atque inde forte alio loco repetemus *Archi-Cancellariatus* in Italia, qui penes Colonienses est, originem, Friderici Barbarossæ æuo omnibus successoribus peculiari priuilegio stabiliti.

§. XIX.

Quæ cum ita sint, iuuat nunc indagare, quomodo infracta sit quodammodo imperii maiestas. Ac notum est, egisse Gregorium VII. omni molimine, vt regnum Germanicum per *solam* electionem deferretur. Etsi namque iam diu receptum erat, vt tam ecclesiastici, quam ceteri Teutoniæ proceres eligerent Regum suorum filios & nepotes, & agnatos sæpe; non cessauit

uittamen Grogorii VII. *inquietus* animus, donec meræ electionis formam, hoc est, quilibet, præterita familia regnatrice, in folium euehi posset, persuaderet Alemanniæ Principibus, quod Brunonis bellum Saxonicum depingentis verbis exprimemus, vt qui ipse cum Episcopo Constantiensi conuentui Forcheimensi intererat: *Hoc etiam, inquit, ibi consensu communi comprobatum, ROMANI PONTIFICIS AVCTORITATE est corroboratum, vt regia potestas nulli per hereditatem, sicut ante fuit CONSVETVDO, cederet, sed filius Regis, etiamsi valde dignus esset, non tam per electionem spontaneam, quam per successionis lineam, Rex proueniret: si vero non esset dignus Regis filius, vel si nollet eum populus, quem Regem facere vellet, haberet in potestate populus.* A quo non solum non dissentit Paulus Bernriedensis; verum etiam de Rudolpho Sueuo Anti-Cæsare magis peculiaria adfert in vita Gregorii VII. p. 214. *Eique (Rudolpho) se debito fidelitatis sacramento subjecerunt: qui ubique regnum non vt proprium, sed pro dispositione sibi creditum reputans, omne HAEREDITARIVM IVS in eo repudiante, & vel FILIVM suum se adoptaturum fore penitus abnegavit, iustissime in arbitrio Principum esse decernens, vt post mortem eius, libere, non magis filium eius, quam alium eligerent, nisi quem ad id culminis ætate & morum gravitate dignum inuenissent.*

§. XIX.

Quo ipso sicuti magna in regno immutatio facta; ita Pontificis auctoritas valde creuit; atque altius sane sublata fuisset, nisi victoriæ Henrici IV. aliquando eius consilia sufflaminassent. Saltem Conradus & Henricus filii ad morem priorem velut hæreditario iure in folium
con-

conscenderunt. Sed hisce vero in Patrem concitatis, & posteriori, nempe Henrico V. cum Saxonibus colliso, euenit tandem, vt Paschalis & Calixtus II. non solum eum ab ecclesiæ communionem remouerent; verum enim post prælium ad syluam Catulanam commissum, extremus ita eum perterrefaceret, vt, inuestiendi iure amisso, breui post improlis diem suum obiret, Lothario hosti, qui de noua Reipublicæ forma introducenda consilia cum legatis pontificiis frequenter agitabat, regnum relinquens eligentium numerosis suffragiis delatum.

§. XXI.

Is vero id inprimis operam dedit, vt quam maxime placeret Pontifici; cumque hic antea obstrictus esset, vt electionem suam Regi denunciari curaret, eiusque consensum & confirmationem decenti ratione expeteret; tum certe immutata apparebant omnia; nec tam Papa Romanus, quam futurus Imperator hunc illico de suo fastigio ac noua dignitate certiozem redderet. Vix enim occurrit in vetustis annalibus ante Lotharii ætatem exemplum, vnde constet, Reges Teutoniæ præfui Romano vel suam electionem solenni ratione indicasse, vel ad id fuisse more, aut lege obligatos. Lotharium vero id fecisse, vtique Dodechini, qui Abbas erat S. Dysibodi, testimonio liquet: *Legati*, inquit; *pro confirmando Rege Romam mittuntur, Gerhardus Cardinalis Cameracensis & Verdunensis Episcopi.* Qui locus Præfidem commouit, vt *librum de beneficiis* ab illustri Thomasio vulgatum rarissimum alioquin, paucisque cognitum ad Lotharii ætatem referret. In eo quippe sequen-

C

tia

tia occurrunt: *Rex, quem eligunt, Teutonici, cum Romanum vadit ordinari, secum ibunt de iure sex Principes, qui primi sunt in eius electione, ut pateat Apostolico* REGIS IVSTA ELECTIO. Existimavit Marquardus Freherus, librum de beneficiis ad Saxonorum Imperatorum tempora esse referendum in commentario ad constitutionem Conradi Salici, quam is perperam pro foetu Caroli Craffi habuit, emendatus propterea a *Schiltero & I.C. Schurzfleischio* peculiari hac de re dissertatione. In quo sane vix erat Marquardus, si Lotharium Saxonem intelligat. Nam neque sub Ottonibus, neque Henrico S. neque Franciscis Regibus de iusta Regis electione Apostolicus cognoscebat; sed hi potius de eius electione diiudicanda arbitrium sibi ex merito sumebant. At cum Lotharius inciperet regnare, Rex catholicus & pontificæ sedi deuotissimus, mos hic inualuit, ut Papæ confirmatio, seu approbatio quæreretur. Prima quidem huius rei stamina in Rudolphi Reinfeldensis electione inueniuntur: qui a Synodo Romana confirmari petiit, Paulo Bernriedensi id non solum adfirmante, verum etiam ipsis Rudolphi litteris comprobantibus, quas cum Gregorianis in collectione conciliorum Labbei & Cossartii esse editas peritioribus constat. Cuius vestigiis quum insisterent Lotharius, Conradus III. & Fridericus Barbarossa, viam sibi ad maiora aucupanda paratam inueniet astutissimus Petri vicarius.

§. XXII.

Neque enim is negabat, Teutonicis competere ius eligendi Regis & futuri Imperatoris: potius is summo opere flagitabat, ut vanesceret successio, & ad electionem

nem

nem liberrimam rediret res tota. Eo quippe pacto non solum interregnis locus erat; verum etiam coniectura capiebatur haud vana, Pontificis aliquando inter dissidentes, ac de imperio certantes Principes fore arbitrium: cum is interea nulli Regum suam electionem, ut olim, significaret amplius, sed vel secure expectaret, donec ab electo Rege mitterentur *legari obedientiæ*, vel etiam liberior sibi ob vñtionem expeditam examinandi Regis personam facultas offerretur.

§. XXIII.

Id certum, non illico vngues suos ostentasse Pontifices, quidue inde in præiudicium eligentium Principum consequeretur, enuntiasse: immo dissimulabant isti sedulo, quæ machinabantur, vsque dum occasio esset amplificandi auctoritatem suam vimque imperii, ac Præfules tandem dominarentur ambitiosi & dialectici, in quibus principem sibi locum vindicabat laboriosissimus Innocentius III. de quo mox adferentur plura.

§. XXIV.

Neque enim silentio præteriri debet, ipsos Romanos antistiti suo sub Conrado III. multum negotii face sse, affectantes, Arnaldo concitore, veterem rempublicam, consules, senatum: nil relicturi Papæ, nisi oblationes & quæ sacræ functioni sunt annexa. Nec dubito, quin ad finem Arnaldi adseclæ fuissent peruenturi, si Rex Conradus eorum petitis velificasset, ad quem litteras dedere Ottoni Frisingensi recitatas. Sed obstitit S. Bernhardi auctoritas, quam posthabere non poterat Conradus eius commendatione Teutoniæ diadema adeptus; cumque iam Itali eum venerarentur,

nec Burgundi eius imperium respuerent, spes erat, nec Romani aliquando Imperatoris elogium defuturum: quamlibet obseruauerim, Eugenium III. in Franciam digredi maluisse, cum nulla sibi in vrbe securitas constaret, quam confugere ad Germanos, quibus reddere iura sua non solum detrectabat, verum etiam omnem occasionem deuitabat, ne vel minima iis de recuperanda inuestiendi facultate cogitatio iniiceretur: Conrado interea in Oriente cum copiis suis tabescente, ac Pontifice in Regis absentia Treuiros Metimque excurrente, vsque dum Roberti vtriusque Siciliae Regis auxilio Romanos rebelles expugnaret, pacemque cum iis sub sinem Pontificatus componeret.

§. XXV.

Ex quo factum, vt, dum Conradus extra Germaniae fines agens, nec Italiam, nec Romanam ciuitatem inuiseret, vtraque gens, Langobardica puta, & Romana cristas tolleret, Friderico Barbarossae patriorum iurium tenacissimo Principi intempestiue repugnando. Notum quippe est, quam is castigauerit Mediolanenses Sicherium legatum suum male habentes; nec latet, quanta libertate Romanos reprehenderit, in eos exprobrando iis summam audaciam, qua infatuati electionis sibi jus adferebant, suo sine consensu neutiquam coronandum somniantes Imperatorem. Nolo ex Ottonne Frisingensi & Radeuico adscribere, quae huc pertinent: nimis enim nota sunt, ac vulgaria certe. Hoc afferam, ipsum Hadrianum IV. Friderico insinuasse, futurum, vt magis sit perspicue cogniturus *refractarios Romanorum animos.* In hoc enim Pontifex omnino iam

CON-

consentiebat Imperatori, populo Romano nullum ius esse suffragii, si ipse approbet electum a Teutonibus in Italiam ductum. Quin timebat Hadrianus, ne iidem ciues ad vltiora conniterentur, & quemadmodum Eugenii III ætate factum, veteris reipublicæ formam animo complexi turbas darent denuo. Inde vsu venit, vt Fridericus I. Imperator & Italis & Germanis contradicendi facultatem negaret, eorumque ius eligendi pro nihilo duceret, Langobardos & Romanos ad victricia Ottonum arma & inita cum Germaniæ Regibus fœdera reuocans. Dubitantes hac de veritate Guntheri Ligurinus conuincat, simulatque Radeuicus emphatica Friderici verba referens in viam reducat.

§. XXVI.

Verum tamen, vtut Hadrianus, cum inter varia solennia vngeret Fridericum Ahenobarbum, infestis Romanorum ausibus neutiquam fauebat; tamen ex post facto apparuit, qualis is esset & quantus, quidue consilii interea intra Romanorum Præfulum pectora latitasset. Vtique enim hoc recensendum loco est, quas literas ille ad Imperatorem dederit, cum hic in peiorem partem acciperet pacem cum Wilhelmo Siculo se inconsulto initam, eoque prohiberet, ne quis collationem beneficiorum a Pontifice expeteret, aut vlla de caussa ad curiam Romanam sese conferret. *Hinc enim debes, inquit, gloriosissime fili, ante oculos mentis reducere, quam gratanter, & quam iucunde alio anno maaer tua sacrosancta Rom. Ecclesia te SUSCEPERIT, quanta cordis affectione tractauerit, quantam DIGNITATIS PLENITVDINEM contulerit, & honoris, & qualiter IMPERIALIS insigne CORO-*

NÆ libentissime conferens, benignissimo gremio suo tuæ sublimitatis apicem studuerit confouere, nihil prorsus efficiens; quod regie voluntati vel in minimo cognosceret obuiare.

§. XXVII.

Quibus verbis vehementer admodum commotus est Imperator, simulatque in iram versi proceres, quod animaduenterent, Pontificem existimare, sibi deberi diadema, suumque beneficium esse imperii Romani apicem. Et verum est, nunquam talia fuisse audita palam, nec quemquam antecessorum similia iactitare ausum. Non referam, qui in Vefontina ciuitate propterea coortus sit tumultus: sat est, Fridericum illico suum nomen præposuisse pontificio, simulatque cum proceribus in Italos decreuisse expeditionem solennem ac Raynaldum Coloniensis ecclesiæ antistitem Cancellarium Italiæ constituisse, negans ac pernegans a Longobardis & Pontifice in Teutoniæ Reges aliquid conferri, præter vnctio-
eum, quæ legitime electo absque mora sit impertienda. Ne igitur in posterum amplius eiusmodi illepada effutire auderent successores Hadriani, obnixè fecit, vt penes se esset confirmandi Pontificem ius, non autem penes Papam confirmandi & vngendi pro lubitu Imperatorem. Hinc inter Octauianum & Rolandum, quorum posterior Alexander III. priorque Victor III. appellabatur, medium sese cum optimatibus interposuit, definiturus cum auctoritate, quis pro legitimo Papa sit habendus? Et fateor parastatas Alexandri III. id inprimis non sine specie vrsisse, Alexandrum a pluribus cardinalibus esse electum Romæ; Victorem a duobus, qui non conficerent ecclesiam Romanam, cuius non esset desitura fides.

Vn-

Vnde in proapatulo est, nauci eos fecisse imperatorium ius, quod eo ipso credebant euanuisse, cum inuestiendi facultate sese abdicaret Henricus V. ad incitas redactus a Calixto II. homine potenti ac vafro : cum interea accreuerit sibi ius examinandi electionem regiam, iusta ne fuerit illa, & ad amuffim exacta?

§. XXVIII.

Etsi igitur Imperator omnem lapidem mouit, vt, depresso Alexandro, Pontifices iterum ad pristinum obsequium reducerentur; fecit tamen vigilantia Alexandri, fecit externorum Principum æmulatio, fecit totius Langobardici regni rebellio, fecit denique superstio, vt is omni spe abiecta Venetiis tandem reconciliaretur Alexandro eumque pro vero Papa, Saxonibus noua iterum molientibus, agnosceret. Inprimis autem externi Reges ac regna ægre ferebant, arbitrio solius Imperatoris vicarium Iesu Christi ac iudicem ecclesiæ visibilis deponi & probari, destituti ac confirmari. Qui Sarisberiensis epistolas diligenter leget, id argumenti haud dubie inuenturus est, pluraque alia, quibus Teutonum arrogantiam stolidosque, vt loquitur, ausus depingit.

§. XXIX.

Vnde non mirum, moram nexuisse Pontifices aliquandiu, antequam Henricum Barbarossæ filium coronandum iudicarent in Romanorum Imperatorem. Quin noluit Vrbanus III. eum vngi in Langobardorum Dominum; eoque illi valde displicuit, Gothefridum Patriarcham Aquilegiensem dictum Henricum diademate cinxisse eumque a Patre Augusto, Teutonicis atque Italis appellatum Cæsarem. Minimum Radulphus de
Di-

Diceto Scriptor Anglus rem ita *in imaginum historia* memoriae prodit: estque id veri perquam simile, inprimis si Chronographus Aquicinctinus cum Radulpho conferratur. Hoc certum, Vrbanum III. toto vitæ suæ tempore Henricum pro Rege Italiæ nunquam habuisse, sed omnes, qui inaugurationi intererant, episcopos a diuino officio suspendisse: tantum abest, vt Cæsarem appellauerit, vt potius excommunicationem Friderici meditaretur denuo, nisi Teutonicorum episcoporum concordia & litteris saniora Pontifici suadentibus a proposito fuisset deterritus: de quo Arnoldus Lubecensis refert præclara.

§. XXX.

At aliam longe viam institit Gregorius VIII. Albertus alioquin Cancellarius dictus, patria Beneuentanus. Hic enim teste Hugone Altissiodorensi, auctore hoc tempore florente, Friderico maxime fauebat, & ab hoc vicissim multum colebatur, sperante haud temere, *sibi omnibusque beneuolum, si diu viueret Pontificem profuturum*. Neque etiam enim fefellit animus; constatque ex epistola, quam doctus Leibnitius in prodromo Codicis iuris gentium diplomatici produxit, Henricum VI. ab hoc Gregorio VIII. omnium primum *electum Romanorum Imperatorem* fuisse dictum. Quod indicio est, Papam tandem simili ratione a que Germanos & Italos pro CÆSARE eum habuisse. Nam quem Radulphus de Diceto Cæsarem appellatum scribit; eum a Pontifice Gregorio VIII. electum Romanorum Imperatorem in laudata insignitum epistola deprehendimus. Accedit, quod hoc tandem magis ac magis inualuit æuo,
vt

vt ipsa Germania *imperium Romanum* vocaretur; quod e Chronographo Reicherspergensis illico est adprobandum. Ex quo liquet, quare Germaniæ Reges simul Romanorum Reges sint nominati: de quo elogio alioquin multa iuris publici Doctores fabulantur.

§. XXXI.

Primus, qui Regis Romanorum titulo vsus est, Henricus III. fuit, cuius sigillum Papebrocius in propyleo ad mensem Aprilis laudat, ac Zillesius vidit describique curavit, a. c. c. XLIV. confectum, cum ad schisma Romanum tollendum sese accingeret: prope id extincturus, nisi in Hungaros suscepta expeditio remoram fecisset, vt anno demum c. c. XLV. ad finem labente effectui destinata daret. Post hunc Henricus V. eo nomine cluit: deinde Lotharius, Conradus III. Fridericus Barbarossa, Henricus VI. simili appellatione occurrunt: quam non est ausus Germanis denegare Regibus Innocentius III. quantumuis ius examinandi, Regis coronandi personam sibi magno nisu tribueret.

§. XXXII.

Hoc monitu necessarium, Henricum III. rarissime Regis Romanorum titulo videri ornatum: immo solum sigillum a Nicolao Zillesio adlatum huiusmodi appellationem ostendit. Henrico V. pater Henricus IV. istud *δῆγμα* tribuit: Lotharius vero S. Bernhardi litteris ad eius generis titulum adsumendum excitatus esse videtur. Nam cum Innocentius II. ad tuendam ecclesiam Romanam contra Regem Siculum Anacle-
ti partes fouentem Lotharii auxilium, anhelaret,
D Bern-

Bernhardus ad hunc litteras dedit, ne Innocentium defereret. Hinc in epist. cxxxix. inter alia legitur: *Non est meum hortari ad pugnam, est tamen aduocati ecclesie arcere ab ecclesie infestatione Schismaticorum rabiem; est CÆSARIS, PROPRIAM vindicare CORONAM ab usurpatore Siculo.* Quocirca animum profus induco, hac ætate demum plene in usum irrepsisse, ut a Teutonibus electi Romanorum Reges appellarentur; maxime cum Pontifices aduersus Arnaldistas & hi aduersus Pontificem Germanorum opem implorarent, Regibusque tale elogium ipsimet tribuentes, Romanam coronam iis propriam dicerent: quamuis interea ius examinandi Regis electi personam neuiquam dimitterent. Ea fini Cælestinus III. consecrationem Henrici VI. distulit, ne tam iure, quam Romanorum precibus motus videretur, ad coronam imperialem ei impertiendam. Arnoldi Lubecensis locus lib. IV. cap. IV. memoratu dignus est: *His autem, inquit, dispositis, Rex cum manu valida Italiam intrauit cum Philippo Coloniensi & Othone, Duce Boemie, & aliis multis. Cunque appropinquaret Romæ suscepturus Apostolicam benedictionem, Dominus Apostolicus Clemens motruus est. Pro quo Dominus Cælestinus in sede est sublimatus. Qui videns Regem cum multa iactantia venisse, ad protelandam eius consecrationem suam distulit. Sed Romani exeuntes ad Regem, sic ei locuti sunt: Fac nobiscum amicitias, & honora nos & urbem iure nostro, quod exhibuerunt reges, qui ante fuerunt. Insuper fac nobis iustitiam de castellis tuis, quæ sunt in Tusculano: quia sine intermissione nos inquietare non cessant: & erimus pro te ad Dominum Papam, ut coronam Imperii super caput tu-*

umponat. *Qui in omnibus ad voluntatem Romanorum se promptum exhibuit. Insuper castrum vel ciuitatem, de qua conquesi sunt, dirui precepit. Romani vero accedentes ad Dominum Papam adhuc latente consilio dixerunt: Domine, oues tue sumus, tu pastor ouium & pater filiorum. Ideo rogamus clementiam tuam, vt parcas nobis, qui non parum afflicti sumus. Tu enim, vt melius nosti, cum magistro gentium teneris flere cum stentibus, & gaudere cum gaudentibus. Rex iste cum infinita multitudine terram occupauit, & deuastat segetes nostras, vineta & oliueta. Quapropter rogamus, vt in hoc nobis subuenias, ne consecrationem ipsius ulterius differas, vt non consumatur terra inopia. Ipse etiam pacificum se venire affirmat, & in omnibus urbem nostram honorare, similiter & paternitati tue obedire desiderat. His precibus ubi consensum prebuit Apostolicus, cum summo tripudio Rex urbem ingreditur. Sicque Dominus Papa in die Pasche solenniter consecratur, & proxima secunda feria cum summa Pacis tranquillitate Dominus Imperator vna cum Imperatrice benedicitur & coronatur.*

§. XXXIII.

Post excessum Henrici VI. omnem lapidem mouit Innocentius III. ne Henrici proles aut frater Philippus ad imperii Romani apicem exaltaretur, ratus, suæ & successorum auctoritati decessurum haud parum si Hohenstaufius Princeps iure hæreditario regnaret, quod stabiliuisse denuo Henricum ac peculiari pacto, ex Geruasii Tiberiensis otis imperialibus aliisque auctoribus perspicue innotescit. Hinc non solum electionis ius ab Hildebrando olim Germaniæque proceribus approbatum commendatitiis iterum libellis vt necessarium

rium atque vtile, inter varias verborum figuras, depingebat; verum etiam aperte Philippum reprobabat, vt hostis ecclesiæ fratrem, filium, abnepotem, qui ipse esset a Cœlestino III. cum Marchonatum Tusciæ teneret, excommunicatus: quanquam Teutoniæ summates plurimum suffragiorum concentum laudabant, Italos Pontificemque stringentem, ne alii, quam qui placuisset maiori Principum parti, vel titulum Regis, vel elogium Imperatoris tribuerent. Extant ea de re Germanorum litteræ ad Innocentium III. sed inueniuntur simul responsoriæ, quibus commentitia firmare iura satagit. Vnde operæ pretium, vt tam Principum, quam Innocentii argumenta adscribantur. *Quis enim, inquit, huic similem audiuit audaciam? Vbinam legis, o summi Pontifices, vbi audiuisti sancti Patres, totius ecclesiæ Cardinales antecessores vestros, vel eorum missos Romanorum Reges electionibus se immiscuisse, sic vt vel electorum personam gererent, vel vt COGNITORES electionis vices trutinarent? Respondendi instantiam vos non credimus habere.* Nam quamuis Electores inficias ire non possent, ad hanc vsque ætatem se electionem Regis sui & Romanorum Pontifici notam fecisse; non credebant tamen illi, aliud competere ius præfuli Romano, quam vt plurimum suffragiis, hoc est, IVSTE electum coronaret. Innocentius autem trutinare & ponderare eligentium suffragia Regumque personam cupiebat INAVDITO prorsus exemplo: dialecticis quibusdam rationibus vsus, quemadmodum in causis aliis solebat, maxime cum huiusmodi methodus vndique inualesceret, & in scholis regnare occiperet. Est hæc Dupinii obseruatio,

uatio, quam in vita Innocentii III. reperias. Vnde facili negotio intelliguntur Antistitis huius responsoriæ variæ, quæ in *Registro* epistolarum Innocentii III. de imperii negotio inueniuntur, huius cum primis tenoris: se Principum ius ac potestatem eligendi recognoscere, ad quos de iure ac consuetudine pertineret; sed peruenisse illud interea ab Apostolica sede ad Germanos, quæ Romanum imperium transfulerit a Græcis ad Carolum M. Regem magnificum: Ius vero & auctoritatem examinandi personam electam in REGEM & promouendam in IMPERIVM ad se pertinere, & Pontifices, qui eam inungunt, consecrant & coronant: Esse hoc generatim obseruatum, vt ad eum examen personæ pertineat, ad quem impositio manus. Num quid enim, pergit, si Princeps non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum quemcunque vel excommunicatum in Regem, tyrannum vel fatuum, hereticum eligerent aut pagannum nos inungere ac consecrare ac coronare hominem huiusmodi deberemus? Absit omnino. Obiectioni ergo Principum respondentes asserimus, quod legatus noster Episcopus Prænestinus nec electoris gessit personam iuxta quod nobis per litteras suas quidam principum opponebant, vt pote qui non fecit aliquem eligi, nec elegit, & sic electioni nequaquam se ingessit; nec cognitoris personam exhibuit, cum neutrius Electionem, quoad factum eligentium, confirmandam; & sic ius illud Principum nullatenus usurpauit, aut venit contra illud. Exercuit autem denunciatoris officium, quia personam Ducis eiusdem denunciauit indignam, & personam Regis denunciauit id meam quoad imperium obtinendum, non tam propter studia eligentium, quam propter merita electorum; quamuis

plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de iure ac consuetudine obtinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum Regem Ottonem, & ex eo, quod fautores Philippi absentibus aliis & contemptis ipsum eligere presumerunt, pateat eos perperam processisse, cum explorati sit iuris, quod electioni plus contemptus unius, quam contradictio multorum obsistat. Vnde quia privilegium meruerunt, amittere, qui permessa sibi abusi sunt potestate, videri non immerito potest, quod iniuria non obstante, ceteri uti poterint iure suo. Et quoniam Dux predictus nec ubi debuit, nec a quo debuit coronam & unctionem accepit memoratus vero Rex & ubi debuit, scilicet a venerabili fratre nostro Coloniensi Archiepiscopo recepit utrumque, nos utique non Philippum, sed Ottonem reputamus & nominamus Regem iustitia exigente. In reprobatione vero presari Philippi Ducis Suevici propter manifesta impedimenta personae non accusatione, sed condemnatione potius fuit opus, quia non accusatione, sed condemnatione indigent manifesta. Quod autem cum in electione vota Principum diuiduntur, post admonitionem & expectationem alteri partium favere possimus, maxime postquam a nobis unctio, consecratio & coronatio postulantur, sicut utraque pars a nobis multotiens postulavit, ex iure patet pariter & exemplo. Numquidem si Principes admoniti & expectati vel non potuerint, vel potuerint convenire, apostolica sedes aduocato & defensore carebit, eorumque culpa ipsi redundabit in penam? Sciunt autem Principes, & tua nobilitas non ignorat, quod cum Lotharius & Conradus in discordia fuissent electi, Romanus Pontifex Lotharium coronavit, & imperium obtinuit coronatus, eodem Conrado tunc demum ad eius gratiam redeunte. Nos ergo per nuntios Principum

memo-

memoratos eos duximus commonendos, ut sicut nos a iuris ipsorum cessamus iniuria, sic ipsi contra ius nostrum se nequaquam iniuriosos ostendant, sed a praefato Duce iusto quidem a nobis iudicio reprobato recedant, & praefato Regi Ottoni non abnuant adherere; nisi tunc demum contra personum vel factum legitimum quid ab eis obiectum fuerit & ostensum. Sunt enim notoria impedimenta Ducis Sueviae &c. Extant hæc verba & argumenta partim in cap. VENERABILEM X. de electione, partim aliis in litteris Innocentianis, quæ de imperii negotio a doctissimo Baluzio, quicum communicavit Ferdinandus Furstenbergius doctissimus Paderbornensium Episcopus, vulgatæ sunt, quasque Lectoribus de meliori nota commendamus.

§. XXXIV

Ex his igitur oppido liquet, quam paratragediet Comes de Segnia, qui est Innocentius III. quibusve sophismatibus decipere imperii summos Principes conetur. Ne enim dicam, a Papa nihil esse a Græcis translatum in Francos; sed potius per Pipinum ab Langobardis vindicatum exarchatum & ducatum Romanum tributum esse tantisper Romanis, non autem soli Pontifici; etiam clarum est, Romanos cum Pontifice potius dedidisse se suaque sine vlla exceptione Carolo, ne eos deglutiret Langobardorum gladius, eosque consumeret Arrianorum exercitus victricia vindique locorum circumferens arma. Vnd e in patrimonio Caroli Romana vniuersa concessisse verisimilius multo est, quam solenni carimonia a Pontifice data omnia atque singula Carolo; eoque amplius infertur, quidquid postea accreuit Pontifici, quidquid Roma-

nis

nis, non tam proprio iure iis accessisse, quam DOMINI sui beneficio; ut qui ex causis arcanis & politicis demum commutauit elogium Patricii cum titulo Imperatoris ad imperium Græcorum & coniugium Irenes spem suam protendens, quemadmodum Pontifex vicissim fiducia erigebatur, se vniuersalis in occidente episcopi per temporum spiramenta hoc modo consecuturum auctoritatem. Eo illa RENOVATIO IMPERII nummis expressa spectabat; neutiquam vero eum inuenta, ob finem est, ut Franci a Pontifice & populo Romano sub barbarorum & Arrianorum, ditionem haud dubie redigendis, beneficium acciperent: imo quos Byzantini Imperatores a Langobardorum defendere iniuriis nequiuerunt, eos Carolus defendit victor, Princeps ultra modum generosus ac beneficus.

§. XXV.

Deinde non amplius in quaestionem venit, quid Caroli æuo sit factum; sed quibus conditionibus postea Ottonum & Germanicorum Regum æuo paruerint regno. Neque vero Innocentius III. adseuerare ausus est, ante Lotharii Saxonis ætatem aliquid sibi iuris in electione competiisse, multo minus examen personæ electæ antecessores suos sibi vidicasse. Quin annalibus repugnat vetustis, Lotharium præ Conrado III. & Fridrico Coclite a Pontifice Innocentio II. esse in regni solio firmatum; cum potius in propatulo sit, Lotharium Heriboli Innocentium II. *elegisse & comprobasse*, sicuti Chronicon Magdeburgense adhuc in editum loquitur. Quem in finem etiam Anacletum Petri Leonis filium proscripsit, atque Innocentium in Lateranensem ecclesiam, quæ
iuris

iuris est imperialis, armata manu introduxit, cum antea beati Petri ecclesiam per se tenuisset; prodente hoc Chronographo Maurinacensi, quem Quercetani industria in vulgus emisit primum.

§. XXXVI.

Iam vero cum primum exemplum iactati examinis papalis sit falsitatis conuictum, nectam Lotharius a Pontifice, quam Innocentius II. ab illo tot beneficiis reperiatur ornatus, mirum sane est, Lotharium Pontifici reliquisse ius inuestituræ, eumque defendisse manu ac copiis suis, ac tandem Apuliæ Ducem simul ac eo permisisse inuestiri. Quæ res veritatem tandem astuto Innocentio III. expressit, vt in litteris ad Alemanniæ Principes præ ceteris laudaret Lotharium, Ottonem IV. huius pronepotem iisdem commendans Philippoque Sueuo multis parafangis præferens. *Cum Otto, inquit, & per se deuotus existat Ecclesiæ, & ex vtraque parte trahat originem ex genere deuotorum, ex parte matris de domo Regum Angliæ, ex parte patris de prosapia Ducum Saxonie, qui omnes ecclesiæ fuerit deuoti & specialiter LOTHARIVS Imperator proauus eius, qui his pro Apostolicæ sedis honore Apuliam est ingressus, & in obsequio Ecclesiæ Romanæ decessit, ei manifeste fauendum, & ipsum recipiendum in Regem & præmissis omnibus, quæ pro honorificentia ecclesiæ Romanæ debent præmitti, ad coronam imperii euocandum.*

§. XXXVII.

Pro quibus beneficiis tamen abest, vt grati extiterint præsules Romani in Lotharium eiusque successores, vt potius in exemplum eum proposuerint commentitii examinis; addideritque sæpe nominatus Innocentius III.

E

no-

nouum glossema, videlicet, ei denegari non posse rigidum personæ electæ scrutinium, qui vngendi habeat munus & consecrandi. Quæ consecutio si admittatur, Colonienſis Archiepiſcopus totam sane ſuo conuellere electionem arbitrio poſſet, ſi idem ſibi ſumeret vt conſecrator Romanorum Regis, quod ſibi tribuit ſumitque ſacerdos eccleſiæ Romanæ vt Imperatoris Romani vnctor. Et hoc vero abſonum futurum abque omni ratione alienum, nemo eſt paullo humanior, qui non intelligat. Hinc nihil moti Teutoniæ proceres argumentis Innocentii in ſpeciem excogitatis, Philippo adhæſerunt conſtanter: vtut omni ſtudio acſitauit ac cælum terramque confudit, quo ſuo potiri deſiderio votoque poſſet: teſtatum faciens hoc ipſo, quam nihil ſit largiendum Papæ dialecticæ ac fallacibus concluſiunculis dedito, vt ſuas opes ſuamque auctoritatem diis hominibusque inuitis ſtabiliat. Nam quo exemplo fit, id etiam iure fieri putat & aliquid atque adeo multa addit & affert de ſuo; hincque fit, vt proprio candore & pietate occidant, qui ſua prudentia eſſe potuiſſent ſalui. Ita non tantum in alia cauſa rationes ſubducit Cicero; verum etiam Marſilius Patauinus hoc in themate argumentatur, quando de Pontificum Romanorum technis, & personæ electæ recognitione, quam ſibi tribuunt iidem, diſſerit. Inde enim, quod illos de electione ſua certiores reddidere Germaniæ Reges, variarum conſecutionum telam texuere, quam primo non animaduertebant Principes boni, dum & ſpietatis & humanitatis exiſtimarent, in conſcientiam electionis admitti ſibi aliquando imperii Romani diadema impoſituros. Addu-
cam

cam Marfilli Patauini verba memoratu digna, si demas quæ is de Constantino Magno adfert historiarum solida cognitione destitutus: *Voluerunt*, inquit part. II. defensor. pac. cap. 26. *Romanorum Principum quidam circa tempora Constantini, ex superflua quadam deuotione electionem de se factam amicabiliter significare Romanis Pontificibus: ut in eorum persona Christo singularem reuerentiam exhibentes, ab eo per Pontificum intercessionem amplio- rem benedictionem & gratiam ad suum gubernandum impe- rium obtinerent. Eodemque modo propter sua inthronisa- tionis solennitatem & signum, & amplio-rem Dei gratiam ob- tinendam, diadema regium per eos sibi imponi fecerunt. Ex hac quidem igitur reuerentia sic sponte per Romanos Princi- pes exhibita, querentes sæpius quæ non sunt, Episcopi Romano- rum induxerunt consuetudinem & abusum verius, propter Prin- cipum simplicitatem, laudationem electæ personæ, ac benedi- ctionem, quam super illam mittebant vocaliter, aut in scri- ptis vocare confirmationem Electionis prædictæ. Nec atten- dentibus olim Romanis Principibus, quæ sub hac appellatio- nis figura præiudicialis lateat intentio, sic ipsum successiue subinduxerunt latenter, ut nullus quantumcunque conueni- enter electus Rex vocari debeat, neque Regis auctoritatem habe- at, nisi per Romanum Episcopum fuerit approbatus. Quæ si- quidem approbatio in eius solius mera voluntate consistit (ut di- cit) neque suorum fratrum quos cardinales appellant consilium in hoc, aut aliis, quamuis eo utatur, imitari tenetur.*

§. XXXVIII.

Quoniam vero Pontifex ab vnctione indaginem regis personæ pendere statuerat, hinc vsu venit postea, ut de consecrationis necessitate acerrime disputaretur:

E 2

quam-

quamlibet magis doctorum auctoritate, quam solidis argumentis pugnarent ad vnum fere omnes. Iam quippe altas in multorum animis radices egerat præsumpta opinio, nempe vnctione demum reges auctoritatem consequi, eaque sacerdotibus illos aut superiores, aut pares iisdem effici. Ad ritus enim, qui abesse & adesse possunt, pertinere istam, pauci cognouerant. Adeo spissa in historiis ignorantia opprimebat etiam primarios viros, vt semper obtinuisse eam somniarent: cum tamen nemo e Francorum Regibus sacro vnguento sit inlinitus, antequam Pipinus Childericum in monasterium daret tondendum. Hic enim cum filiis suis primum in Francia solenni hac cerimonia regio muneri est initiatus.

§. XXXIX.

Ceterum infirmum nimis atque ex pelvi fulgur est, quando Innocentius intonat: *Quid si hereticum eligant Germani, si quid prædonem, Saracenum?* Quid enim, regero, si cælum ruat? quid si Pontificem deligant adulterum, simoniacum & auersæ veneri deditum? an consecrabunt Cardinales? non fiet hoc, inquit, sine dubio. Multo minus eueniet, addo, vt Imperator futurus sit Turca; eoque tam rigidum & a seruo seruorum tot fucatis rationibus defensum examen merito in inanibus, refertur. Sunt in Germania præfules tam sapientes; immo sapientiores sæpe, quam Romæ; nec Treuirensis Petri successorem se iactat infirmiori iure, quam præful Romanus. Norunt & illi, quid si hæresis, tenentque memoria, a Papa sæpe hæreticam prauitatem Principibus maxime innoxiiis esse impactam; inque primis Hen-

Henrico IV. ac Friderico II. vt de Ludovico Bauaro nondum dicam. Etiam vero melior vniuersi orbis portio intelligit, iniuste tale eos stigma tulisse, totque persecutiones esse perpeffos omnes inique.

§. XL.

Quæ etiamsi ad retundendum fictitium regię personæ examen sufficiunt, ipseque summus Pontifex vix cogitur, vt manum imponat Imperatori, si qui illum de falsa eiusdem religione scrupulus urgeat; vix tamen id argumenti obstinatis Romanæ ecclesiæ antistitibus persuadet, scrutinium iustæ electionionis cum libertate repudiandi omnimoda ab iis fore omittendum. Papa namque solus diiudicat omnes; iudicatur à nemine: Papa Reges creat, ac destituit, eos locupletat, & ad stipem redigit; in classem filiorum DEI refert, & ab ea exclusos iterum Satanæ tradit; nec exempla longe essent arcessenda, si per omnes Europæarum gentium ire annales liberet. Qui ambigit, interea Ottonem IV. Fridericum II. ac Conradum IV. contuatur, simulatque sequentia axiomata perpendat: Qui Papæ resistit, DEO resistit, inique hæreticorum numero merito reponitur. Qui dicit, a Papa, aut eius iussu non consecratum Regem esse verum Imperatorem, is eadem hæreseos labe commaculatus omnibus diris iure deuouetur. Cuius execrationis metus effecisse demum videtur, vt nemo Regum auderet Imperatorium sibi tribuere nomen, antequam manu Romani præfulis esset corona cinctus.

§. XLI.

Quod postremum sicuti ferri quodammodo potuisset; ita intolerabile prorsus & acerbum omnibus acci-

dit, repudiari pro lubitu reges, & improbari Teutonicorum procerum electiones sanctitatis eximiae obtentu, aut confirmationis ius omni machina è iure diuino humanoque stabiliri; de quo ante Lotharii Saxonis ævum nemo Pontificum per somnium aliquid cogitauerat. Istud autem prorsus futile est, Papam indigere aduocato & tutore; proinde penes eum esse declarare, quis imperatorio fungi munere debeat? aut enim Germani ius eligendi habent, aut non habent. Sin posterius, quare quæso ius eligendi iis tribuit? Sin prius, quare, dum eligunt, stomachatur? Cur alium aduocatum postulat? At at hoc illud sophisma est, sub quo latitat anguis. Igitur dicendum, penes Teutones esse potius facultatem eligendi & Regem, & ecclesiæ Romanæ aduocatum. Hæc cum Pontifice suo sub clientela imperii agit: eoque pro absurdo utique habendum, vt cliens patronis suis legem præscribat, ipsosque defensores, a quibus salutem sperat, diabolo eiusque ministris excrucianos dedat, nî quidem ipsius desideriis satisfaciant statim, & quem is regno destinat ambitiose, in solium collocent: inusitato sane exemplo, vt cliens & infirmior potentiores terrefaciat, defendendus defensores conficiat, auxilio indigens auxiliares opprimat. Sed ita est: Papa omnia peruertit & mutat & miscet quadrata rotundis, rotunda quadratis.

*Monsieur le Pape est vrayement
du monde bas l'étonnement.*

§. XLII.

Inprimis vero Innocentius IV. eiusque successores
post

post varios ausus rem ad extrema pepulere, Friderico II. namque de folio Lugdunensis Concilii auctoritate deiecto, id tandem egere, vt vel Principes infirmos ad regiam dignitatem eueherent, vel externis & sui fautoribus diadema ipsimet offerrent: quemadmodum de Regis Galliae fratre Roberto itemque Hacquino Noruegiae Rege Matthæo Parisiensi certissime constat, a dicto Pontifice eos ad Germaniae regnum capeffendum perperam esse sollicitatos, cum fere nemo inueniretur vsquam, qui tam periculosum nauigare æquor cuperet. Saltem exploratum est, cauisse Alexandrum IV. ne eligeretur Conradinus, simulatque excommunicationis fulmen interminatum Electoribus principibus, si contra facerent. Extant huiusmodi apud Raynaldum & Leibnitium litteræ ambitionis plenæ; mirumque omnino est, potuisse Germaniæ proceres concoquere minas adeo infrunitas.

§. XLIII.

Verum tamen scissa temel in partes Germania atque vnoquoque non quæ patriæ, sed quæ sua, respiciente, vno ad Anglos, altero ad Hispanos inclinante, plurimis e confusione emolumentum sperantibus, ecquid tandem aliud potuit euenire, quam vt de Germania triumpharet Papa, atque Vrbanus IV. arbitrium sibi tandem sumeret pronuntiandi, Alphonsumne, an Richardus pro legitimo Romanorum Rege ac futuro Imperatore esset habendus? Conradino interea carnificis manu pereunte, cuius genus tanto odio prosequerantur prælules Romani ad vnum omnes, vt propterea vel Richardum mallent, quam Alphonsum Castellæ Regem

Regem sanguinem ab Hohenstauffia matre ducentem. Elucet id quodammodo e binis epistolis dicti Urbani IV. quas præter eam, quæ apud Raynaldum & Leibnium inuenitur, publico bono nuper vulgavit Edmundus Martenè Anecdot. Tom. II. p. 27. & 319. Præterea cognitum est, eiusdem Urbani successorem Clementem IV. non tam mitiorem, quam duriorum in Sueuorum progeniem extitisse inuidia & ira ne quidem cum vita deposita.

§. XLIV.

Iam vero cum e consortio mortalium excessisset Conradinus, ac, Richardo ad plures abeunte, Alphonso in Hispaniis agente, furtum deorsum in Germaniæ interregno omnia potentiores principes verterent; Gregorius X. demum Episcopos commouit, vt ad electionem nouam cum conlegis animum appellerent, ni quidem a se esset eligendus Imperator. Ac quamlibet hi Rudolphum Habsburgicum Virum sapientem Regem designassent; non ausus est tamen ille sine confirmatione huius Gregorii acceptare oblatum sibi diadema. Quo ipso bina, eaque admodum vtilia acquisisse sibi iura visus est in fraudem acutus Pontifex. Primum est, Electores suo iussu elegisse; deinde a se esse confirmatum Rudolphum. Nec inficiamur, eundem hic apparere flosculum, quam iam ex Innocentii III. epistolis excerptimus, nempe, ad Præsulem Romanum deuolui ius eligendi Regem Romanorum, si moras nesciant Germaniæ Principes: ne sibi luxque ecclesiæ aduocatus desit, & legitimus defensor. At in eo cum maxime fallitur Pontifex

tifex, quando monendi facultatem in iussum mutat, & ad se deuolui ius eligendi clamat, si differant paullulum electionis negotium. Recte enim jam olim monuit doctus Lipsiensium Theologus Henricus Hœpferus in *Saxonia Euangelica* p. 219. inficetum valde videri tum Imperatorem, tum Electores pro defensionis beneficio Pontificis subiacere libidini. *Quodsi*, pergit, *maxime ut episcopum verum se gereret Pontifex, nihil aliud in electione Caesaris velut persona ecclesiastica prestare possit, quam CASVISTÆ fungi officio & munere, ut talis eligatur, qui religioni verè sit addictus.* Sed quam multas & alias Pontifices habuerint causas cum Gregorio X. ut aliquando regias electiones promouerent, atque interdum impedirent, tum ex annalibus eorum temporum intelligitur, tum Gregorii X. peculiaribus argumentis. Timebat is inprimis, ne laici principes sacerdotum bonis auidius inhiarent; hinc de qualicunque defensore sollicitus minas vndique spargebat, a se iri designatum Romanorum Regem, ni festinarent, & confusionis finem facerent. Quod diffiteri nequiquam potuit Nicolaus Schatenius Iesuita in Annalibus Paderbornensibus. Sed ius vero deuolutionis, quod Innocentius III. & Gregorius X. inprimis vrgebant, illepidum plane est atque ineptum. Estne Germaniæ regnum capitulum, quod Pontificis auctoritatem summam & arbitrium agnouit vnquam & vsquam? Et neque vero id affirmare audet Innocentius III. sed meris dialecticis ratiunculis stabilire fatagit ingenii noua commenta: defensionem ecclesiæ Romanæ obuertens imperitis, quæ tamen adeo ingratham simulatque potentem sese ostendit. semper, o-

F

mnes

mnes vt defensores euerteret. Sed fecit tamen vtilita-
 tis priuatæ ratio, vt liræ huiusmodi locum etiam in prin-
 cipum animis inuenirent. Eo refero Ludouici Seueri
 Palatini Principis epistolam, quam iactant Romanen-
 ses, immo omnium Electorum ad Nicolaum III. datam,
 in qua profitentur, *Romanam matrem ecclesiam quadam
 quasi germana charitate Germaniam illam eo terrene digni-
 tatis nomine decorasse, plantantem in ea principes tanquam
 arbores prælectas, & rigantem illas gratia singulari dedisse
 illis incrementum mirande potentie, vt ipsius ecclesiæ aucto-
 ritate suffulti velut germen electum per ipsorum electionem,
 illum, qui fræna Romani teneret imperii germinaret. Hunc
 esse illud luminare, minus in firmamento militantis ecclesiæ per
 luminare maius Christi vicarium illustratum.* Publici iuris
 hæc litteras fecit Ordericus Raynaldus Tom. II. p. 303.
 edit. Colon. ad quas iam ante ipsum prouocauerant
 Bellarminus & Iesuita Cutsenius. Nec ambigo, quin
 laudatissimo Hœpfnero istæ fuerint cognitæ: quan-
 quam in hoc decipitur, dum à Bellarmino Ludouici
 Palatini litteras esse interpolatas propterea credit, quod
 omnium Principum nomine hic eas scribat exaratas.
 Vtrumque verum est: scripsere electores, scripsere
 itidem Ludouicus Palatinus, vt & Otto Branden-
 burgicus Marchio: quod bene notat Raynaldus, ho-
 rumque litteras nuper illustris Fontanini in publicum
 emisit.

§. XLV.

Et neque vero necesse est, vt aliquis eas falsas &
 supposititias nominet: facta hæc esse nil impedit. Quæ-
 ritur, quo iure? hocque aliud. Nequaquam enim,
 quod

quod ex zelo bono fecere Principes, prælucente scientia & intellectu perpurgato actum est; præsertim cum doctores & sacerdotes fuerint, qui epistolis hisce scribendis operam nauarunt: vt ne dicam, in facto pontificem ac multo magis Principes, maximam partem militari studio deditos, potuisse errare. At facti quaestio est, an Romana ecclesia eligendi potestatem iis dederit? Nunc meliora sunt edocti ipsi scriptores pontificii, inque illis cum maxime Antonius Pagius, qui Baronium hac parte mirifice castigat, vt Paulum Windeckium confusæ indultriæ hominem silentio prætermittam, qui quod Christophorus Gewoldus, nescio quo fato, pro Papæ commento scripserat, nonnullis argumentis & pro ingenii modulo quadantenus confutauit.

§. XLVI.

Alterum vero, quod Rudolphus Habsburgicus cum Gregorio X. Laufannæ congressus est, absque eo confirmationem regni petiit, & Principibus electoribus præeuntibus eidem Pontifici obedientiam iureiurando promisit, in dubium vocari itidem nequit. Scimus potius, eum metu præteritorum malorum perterritum obnixè omnia fecisse, ne vetus inter ecclesiam & imperium renasceretur discordia retineretque Pontifex Romandiolam & Bononiam, quam vi ex ipsius retrahere manibus non poterat: contentus hac parte, si votum dissolueret suum, ne in Palæstinam ire cogeretur ex promisso. Ipsi Pontificii scriptores hoc dissententur neutiquam inque iis Floriacensis (*Fleury*) diligens ec-

clesiasticæ historiæ scriptor qui rem, vti est, sine circum-
 itione refert.

§. XLVII.

Quid ergo peregrini, si sub Adolpho & Alberto ean-
 dem luserit fabulam Bonifacius VIII. ex Caietanorum
 stemmate oriundus, homo vltra modum superbus, qui se
 Cæsarem simul nominare & Pontificem sustinuit? Quam-
 diu etenim inter Albertum & Philippum Galliarum Re-
 gem concordia manebat, parricida Albertus erat atque
 inhabilis prorsus, qui Romanæ ecclesiæ defensionem su-
 sciperet. Leguntur eius adhuc litteræ irarum plenæ,
 quibus imperialem dignitatem abiudicabat Austriaco,
 præcipiens cum auctoritate, ne quis eius electionem ca-
 nonicam diceret, aut sibi ius examinandi Regis perso-
 nam negaret. Posteaquam vero Philippus Pulcher su-
 perbos Pontificis mores ferre nollet, sed ei extrema &
 minitendo & agendo decerneret; immutata est scena.
 Illico enim Albertus filii morigeri nomen tulit, vti qui
 noluisse contendere iudicio, sed mitissimi patris miseri-
 cordiam implorasset, veniam propterea promeritus &
 imperialia scepra, ad quæ porrigenda futurus sit prom-
 ptissimus, si rogaretur. Vnde facile comprehensu, quare
 idem Albertus fidem suam obstrinxerit Bonifacio summa-
 que gratiarum actione Romani pastoris benignitatem ac
 amicitiam sit amplexus. Sed glorientur interea Roma-
 næ aulæ adultores, fassum esse hunc Imperatorem, *Roma-
 num imperium per sedem Apostolicam de Græcis translatum
 esse in personam magnifici Caroli, simul atque ius eligendi Ro-
 manorum Regem in Imperatorem prouehendum certis princi-
 pibus ecclesiasticis & secularibus ab eadem sede concessum.*

Ex-

Extitisse huius generis epistolam, nec a Raynoldo primum ad a. 1303. orbi erudito fuisse obtrusam, inde potissimum patefit, quod Leopoldus de Bebenburg cap. XII. *de iure Imperii* sua iam ætate eius meminit: merito infimul negans, nocere vel tantillum eius farinae confessionem Alberti successoribus posse, vt qui iure suo aliunde proueniente vterentur, nec tam precaria & a Pontifice emendicanda potestate indigerent. Adicio argumentum stringens, ex ipsius Pontificis confessione ac pharetra depromptum.

§. XLIIIX.

Fac enim, a Romanis & ecclesia Romana defluxisse eligendi ius in imperii summos proceres, quid nunc istud ad eiusdem præfulem? quod Germani acceperunt, ita sane obtinent, vt nunc primi concedentes omni sint facultate & iure, quod abiecere, prorsus exuti. Vno verbo: Principum electorum iura priuantia sunt, &, nisi essent talia, ea sane, quæ vtcunque fuere cessa & permissa, reuocari quandocunque possent: quod quam sit absonum, nemo est paullo argutior, qui non videat.

§. XLIX.

At Papa *Μοναρχομαχ* est cum populo suo: tuetur ille differentiam maiestatis realis ac personalis. Illa penes ipsum, hæc penes electores atque Imperatores inuenitur; quibus ille capita, tanquam infantes populis, pro lubitu amputat. Quidquid largitur, cum exceptione largitur. Non esset, credo, magis iucundus, magis utilis, ac magis denique necessarius & fortasse vendibilis libellus, quam talis, qui vel RELIGIO PONTIFICIS vel PAPA *Μοναρχομαχ* inscriberetur.

F 3

§. L.

§. L

Sed ad rem. Ipse Henricus VII. Princeps alioquin egregius atque acer amoliri a se primum necessitatem impetrandi a Clemente VII. consensum & confirmationem dignitatis regiae non poterat. Produunt hoc Teutoniae procerum litterae, indicant ipsius Clementis V. responsoriae: testatur iusiurandum in confiniis Italiae ac Burgundiae iterato praestitum. Vnde novum argumentum Papae affecit, qui ab exemplis magis, quam iure, a possessione sapius, quam lege & more rationi conformi argumenta petunt. Sed postquam is technas Clementis animadvertit, & Roberti Neapolitani Regis insidias, Pontificis artibus clandestinis suffultas proprio experimento intellexit, aliter longe incedendum sibi sapientissime censuit. Longum esset enarrare, quae in Italia gesserit, quae in Robertum Romanae sedis imaginarium defensorem sit molitus. Sat est commemorare hoc loco, noluisse eum profiteri ultimo, se a Pontifice Romano tenere imperium: de quo gravissime postea conquestus est in Clementinis suis Pontifex; eo demum audaciae prorumpens, ut iurandum Imperatorem fidelitatis *iuramentum praeciperet* appellandum. Ego nullus dubito, quin pristina in praecordia rediisset Germanis virtus, si vitam Henrico VII. servasset DEVS magno animo imperii iura vindicanti.

§. LI.

Sed inde vero potissimum superbientis Ioannis XXII. feruidissima consilia deriuo, reducturi hac ratione Germanos ad officium, ne in posterum in Italia ac Romana ciuitate & imperio adfectarent dominatum. Est enim

enim extra dubium constituendum, Ioannem hunc amplissima mente complexum Italiam suo subiicere arbitrari decreuisse. In quo ne suo excideret scopo, Gibellinos primum adortus est, Italiae venditans sese vicarium, & ne quid iniuriae ac fastui deesset, Arelatensis quoque regni prouisorem. Neque enim modica spes eum sustentabat, fore ut dum de Allemannia certarent Fridericus Austriacus & Ludouicus Boius, victricibus ille armis vtrumque interea regnum subigeret. Sed aliter res cecidit: Ludouico enim existente victore, in proclui erat, dissidentium Principum consequi suffragia ac dissipare factiones sibi primum aduersas. Vnde piaculo datum, non expectasse Boium Iacobi de Cadurco confirmantem vocem, nec submisisse eundem totum electionis negotium sacratissimi interregis arbitrio.

§. LII.

Hinc illae pro iure regni disputationes: an Reges Germaniae subiecti sint Vicario Christi? An Papae ius veniat ab vnctione, & coronatione? an ab aduocacia armata ecclesiae Romanae? Inspergebantur quaestiones aliae partim praediciales, partim ad rem nihil admodum facientes: an Electores a Pontifice fuerint instituti? A quo imperium Romanum ad Francos seu Germanos sit translatum? Qualem vim habeat consecratio? An necessaria sit? An ea nondum suscepta Regis elogium electo, aut Imperatoris tribui possit? An Pontifici debeat iurari? An debeat ab eodem Rex Romanorum confirmari? An istud iusurandum sit fidelitatis iura-

iuramentum? & an denique ante illam confirmationem
Papa sit imperii vicarius?

§. LIII.

Nemo non videt Principes electores eorumque
consiliarios has quæstiones omnes negasse rotunde: at-
que ipsum Ludouicum vero manibus pedibusque obni-
xe omnia fecisse, vt aliis doctrinis imbueretur populus,
ne in seruitutem tum Rex Germanorum, tum totum
cum Electoribus imperium à Romana ecclesia redige-
rentur. Quocirca defensores & Doctores vndique con-
quisiti, qui strenue impugnarent dictata papalia regio
muneri & Teutonicæ libertati adeo contraria. In his
inprimis memorantur Ioannes Fundanus, & Marsilius
Patauinus sedi Apostolicæ longæ infensissimi: quorum
argumenta multi albæ mentis homines calculo suo me-
rito probarunt; quemadmodum è contrario Ioannes
XXII. piorum albo Ludouici Imperatoris nomen tum
ob huiusmodi doctrinas, tum refractarium, vt loqueba-
tur, animum repetita vice extinxit.

§. LIV.

Incredibile fere videtur, potuisse Adelzreiterum
scriptorem Boium & Ferdinandi Mariæ Bauariæ Electo-
ris administrum reprehendere hac parte Ludouici impe-
ratoris gesta: idque circo probabile redditur, Wærfu-
gium Iesuitam scribendis eius annalibus calamum ali-
quando accommodasse. Quid enim, quæso, faciendum
optimo Principi, qui obedientiam ac reuerentiam am-
plissimis verbis Cadurcensi offerebat sæpe sapius? Mo-
rigerum sese filium; futurum spondens, si paternum
erga

erga se induceret animum? Ecquod igitur crimen est, Pontificem dixisse hæreticum, qui temere eam Ludouico maculam affricuit? Quod scelus, criminis læsæ maiestatis reum pronuntiasse, eumque pontificatu deiecisse, de quo certo certius constat, eum subiectum esse Regibus, quam Imperatorem Pontifici & stolidissimo Iacobo de Cadurco? At id eum vrebatur maxime, Pontificem subiici Imperatori Romano, nihil ei iuris in electione ac dignoscenda Regis persona relinqui, vnctio- nem ad solennia referri, nec regiam ac imperatoriam maiestatem tali semper pompa indigere statui: pones Germaniæ senatum auctoritatem hac parte residere: seruo seruorum nihil in terrena imperia ac regna potestatis competere, quid? quod spes amplissimas auido animo conceptas in auras labi. Quæ omnia nunquam interea in contentionem venissent, nisi Cadurcensis aterrima bile laborans Germaniæ Regem cum viris summatis vniversis mittere sub capistrum statuisset: homo licet senex, alterumque pedem in cymba Charontis positum habens: nonagenario enim maior decessit.

§. LV.

Ac ne quis existimet, eos solum, qui euangelicæ doctrinæ addicti sunt, talia in medium ferre; etiam ex Alberto Argentinensi constat, vix mitiora a Iacobo Furnerio e moletrina ad Cisterciensem ordinem, indeque ad purpuram, ac demum ad sedem Pontificiam assumpto Benedicti XII. nomine, euecto fuisse prolata. Immo, inquiebat, ad Philippi Valesii & Apuliæ Regum legatos, nos contra Ludouicum multa fecimus. *Ipse scepro*

G

cum

cum scipione mutato venisset ad nostri Præcessoris pedes, si præcessor admisisset, nosque supplicem a suis pedibus amouisset. Ego de Ludouico sperare meliora non desino. Obseruet Lector, nos mentem Argentinensis exprimere, nec ipsissima eiusdem verba adscripsisse.

§. LVI.

Et mirum posteritati videri possêt, quid igitur in causa fuerit, quare hic Benedictus XII. neque cum eo redierit in gratiam, neque electorum petitis locum dederit, neque episcoporum, aliorumque sacerdotum argumenta & impensissimas preces admiserit. At qui intelligunt, quali sub iugo hic vixerit Pontifex, quas leges ei præscripserint Philippus Valesius cum Rege Neapolitano, quamque hi Principes perterrefecerint Cardinales reditus istis imminuentes, iis facile subolebit, quam bobrem tum Cæsaris, tum Electorum ac totius denique imperii legationes in cassum ceciderint omnes.

§. LVII.

Ipse Ludouicus non adeo simplicis ingenii censendus est, vt non præuiderit inutiles conatus. Probe enim tenebat, sæpe a se dictorum ac factorum tantam palinodiam: quamuis, reapse in omnibus nihil fuerit culpæ; addebat, ipsam innocentiam sic ream fore peragendam, summoque cum dedecore honorum atque imperii insignia ad pedes pontificis molitoris, aut pistoris videri proicienda, nullo alio fructu, quam vt sua infelix pietas fiat, suaque modestia haberetur tandem ludibrio. Quod dictum, factum. Vix enim legatorum litteræ lectæ sunt, cum simul sunt reiectæ, sicque

que infectis rebus recessere profani ac sacri principes totius imperii nomine a. cccccxxxviii. Auenionem missi: *Leniuere tamen inuidiam, verba nunc resipiscen- tis quodammodo Adelzreiteri agnosces Part. II. lib. III. n. 37. lachrymæ, quibus perfusum Pontificis vultum legati viderunt, incertum, Ludouicumne, an se ipsum miserantis. Iam enim non statuendi modo, quæ vellet, sed loquendi etiam libertate exciderat: animi proinde sensu publicare prohibitus, hæc paucula Legatorum adorantium auribus insurravit: Ægre sibi esse, quod Ludouico bene velle, non item benefacere posset. Constrictum se esse Regis Franciæ minis, atrociora sibi, quam nuper passus sit Bonifacius, interminantis, si cum Cæsare palam in gratiam rediret. Hæc questus, Legatos, ne violarentur, Delphino commendauit, a quo Lausannam vsque ducti, suisque redditu, negarunt, æqui quicquàm ex Gallia esse expectandum. Ruperto nihilominus Palatino, qui proxime Cæsaris orator fuerat, rosa aurea Pontificæ beneuolentiæ munus missa est, ne Germaniæ almam pacem desideranti nihil datum videretur.*

§. LVIII.

Itaque iam veterno quasi excitati Teutoniæ principes omnes, inque primis Septemviri Rensii conueniunt, vt tandem aliquando Spirensi in conuentu seriam operam patriæ promissam reapse præstarent: conque- rentes interea patientiam suam contumelia finire; nec dignitatem modo, sed ipsum etiam imperii nomen periclitari. Indignum videri, pedibus hac ratione conculcari suam auctoritatem; nec dedecus per binorum Pontificum annos, nisi mussitando hætenus la-

G 2

men-

mentatam Germaniam, sero libertatis suæ memorem. Viginti & quinque elapsos iam annos esse, cum Ludouicus more maiorum sit electus; & tamen inquiri & dubitari, seque ignave fere eiusmodi dubitationes tollerasse, an is imperio, quod magnifice rexisset interea, sit aptus? Quocirca rumpendum aliquando tam ignobile silentium ac memorabili ad posteritatem monumento esse emendandum, quod verecunda patientia non poterit corrigi. Atque hos inter iustissimos questus præparatis animis ad constantiam magno tandem assensu celebre illud Senatusconsultum conditum est, quod Albericus de Rosate Iureconsultus lib. III. de præscriptione triennali inseruit, Hieronymus Balbus de coronat. ad Carolum V. repetiit, Rebdorfiensis Monachus recensuit, Leibnitius aliique noue imprimi curarunt, nonnullis uoculis quidem diuersum, sed sensu idem: quod iam celeberrimus Pffingerus ad Vitriarium monuit. Nos, quia de his rebus ex professio agimus, a scopo nos ablufuros vix credimus, si istam imperii constitutionem etiam hoc loco legendam exhibeamus: *Licet iura utriusque testamenti manifeste declarent, Imperialem dignitatem & potestatem immediate in filio DEI ab antiquo processisse, & DEum per imperatorem & Reges mundi iura humano generi aperte tribuisse: & quod Imperator ex sola electione eorum ad quos pertinet, verus efficitur Imperator, nec alicuius alterius eget confirmatione seu approbatione: quoniam in terris quoad temporalia non habet superiorem, sed eidem gentes subsunt & nationes: & ipse Dominus noster Iesus Christus mandauit, que sunt Dei Deo, & que sunt Cæsaris*

ris *Cæsari reddenda.* Quia tamen nonnulli avaritiæ & ambitionis cœcitate ducti & nullius scripturæ intelligentiam habentes, sed diuertentes à tramite recti sensus in quædam iniqua & praua commenta, & in assertione detestabiles prorumpentes contra potestatem & auctoritatem Imperialem, & iura imperatorum; Electorum & aliorum Principum & imperii fidelium committunt fallaciter asserentes: Quod imperialis dignitas & potestas est a Papa, & quod electus in imperatorem non est verus imperator nec Rex, nisi prius per Papam siue sedem Apostolicam, confirmetur, approbetur, & coronetur: & per huiusmodi prauas assertiones & pestifera dogmata hostis antiquus mouet, iurgia suscitatur, contentiones parit, & seditiones procurat. Ideo ad tantum malum euitandum de consilio & consensu Electorum & aliorum Principum Imperii declaramus, quod Imperialis dignitas & potestas est immediate a solo DEO; & quod de iure & imperii consuetudine antiquitus approbata, postquam aliquis eligitur in Imperatorem, siue Regem ab Electoribus imperii concorditer, vel maiori parte eorundem, statim ex sola electione est Rex verus & Imperator Romanorum censendus & nominandus, & eidem debet ab omnibus imperio subiectis obediri: & administrandi iura imperii, & cetera faciendi, quæ ad Imperatorem verum pertinent plenariam habet potestatem, nec papæ, siue sedis Apostolicæ, aut alicuius alterius approbatione, confirmatione auctoritate indiget vel consensu. Et ea propter hac in perpetuum valitura lege decernimus, ut electus in Imperatorem concorditer, vel a maiori parte Electorum ex sola electione censeatur & habeatur ab omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus subiectis imperio debeat ob-

ediri, & administrationem & iurisdictionem imperialem & imperialis potestatis plenitudinem habeat, & habere ac obtinere ab omnibus censeatur & firmiter asseratur. Quicumque autem contra hæc declarata, decreta, vel definita, aut aliquid eorum asserere, seu dicere, aut asserentibus seu dicentibus consentire, vel eorum mandatis vel litteris, vel præceptis obedire præsumserit, eos omnibus feudis, quæ ab imperio detinent, & omnibus gratiis, iurisdictionibus, privilegiis & immunitatibus a nobis, vel prædecessoribus nostris eis concessis ex nunc priuamus, & ipso iure & facto decernimus esse priuatos. Insuper eos crimen læsæ maiestatis decernimus incurrisse, & pœnis omnibus impostis crimen læsæ Maiestatis committentibus subiacere. Datum in oppido nostro Franckensfurt, die 8. mensis Augusti Anno Domini 1338.

§. LXI.

Verum tamen caue putes, hanc esse illam toto orbe & in publicis imperii legibus celebratissimam vnionem, seu fraternitatem electoralem. Constat enim, Septem viros peculiariter adhuc coiuisse, & ad iura sua tutanda arctissimo fœdere sese obstrinxisse, si quis forte in posterum atque in præfenti ipsorum dignitatem atque eligendi auctoritatem auderet villo modo despicere, ac conuellere. Fœderis tabulæ idioma primò Germanico expressæ sunt, latentque illæ in Boiorum tabulario, vnde eas eruditissimus Herwartus de Hohenburg depromptas in latinum conuertit. Credo, hoc Bzouii Poloni aliorumque calumniatorum causa factum, qui nostræ vernaculæ imperiti censentur. Quas quia alio sermone nusquam inueniemus, idcirco itidem latina cum Lectoribus nostris

nostris communicamus: Nos DEI gratia, Henricus Archiepiscopus Moguntinensis, Walramus Archiepiscopus Coloniensis, Balduinus Archiepiscopus Treuirensis, Rudolphus, Rupertus fratres, Stephanus Rupertus Iunior, Comites Palatini Rheni & Duces Bavarie, Rudolphus Dux Saxonie & Ludouicus Marchio Brandenburgensis. Notum facimus cunctis hominibus, qui has litteras vident, aut legi audiunt, quod simul considerauimus & perspeximus, sacrum Romanum imperium in suis honoribus, iuribus & bonis, atque etiam nos in nostris honoribus, iuribus, consuetudinibus & priuilegiis, que a predicto imperio habemus, vehementer his temporibus, atque etiam antehac impediti, infirmati, & grauati fuimus ac sumus, & propter communem ac manifestam utilitatem totius Christianitatis, atque ad predicti Imperii nostramque honorem, iura, priuilegia & consuetudines tutanda, defendendas & manutenendas, unanimiter conuenimus, & nos considerauimus, quod predictum Imperium & nostrum principalem honorem, quem ab eo obtinemus, videlicet in electione Imperii in illius ac nostris iuribus priuilegiis & consuetudinibus, sicut ab antiquo ad nos, & ad Imperii Electores peruenerunt & deuoluta sunt, manutenere, tueri, ac defendere volumus pro omnibus nostris viribus ac opibus, sine fraude, contra quoscunque nemine excepto: siquidem hoc nostrum honorem & iuramentum attingit; nec volumus id intermittere propter vllum mandatum, a quocunque vel quomodocunque datum, per quod Imperium & nos Electores in prescriptis rebus vlllo modo infirmari possimus. Volumus etiam omnes dominos & amicos, qui ad nos pertinent, vel non pertinent, siue sint ecclesiastici, siue seculares, nostros quoque Vasallos, ministeriales, Castellanos,

nos, officiales & ciues, ad idem faciendum rogare, & inducere, in quantum possumus: & ad hoc efficiendum debet quilibet ex nobis Electoribus alteri auxilium præstare sine fraude; ut illi nobis in his rebus auxilium & opem ferant, idque nullius respectu intermittant, & ob nulla mandata, a quocunque illa dari possent. Quod si contigerit, ullam dissensionem aut dubium super his rebus inter nos Electores oriri: quicquid nos tunc omnes, aut maior pars ex nobis, super hoc diffiniemus & statuemus, id debet vim habere atque a nobis obseruari sine dolo. Omnia hæc præscripta capita, & vnum quodlibet horum singulatim spondimus bona fide, & spondemus hic præsentibus literis per nostrum principalem honorem, nec non iurauimus hoc ipsum ad sanctos pro nobis & nostris successoribus perpetuo firmiterque tenere, neque contrauenire, nec ab hoc desistere villo modo, sicut in præmissis continetur & scriptum est. Non debemus, non volumus quoque, nec possumus nos, nec quisquam alius, qui nobiscum in hanc confederationem veniet (qui iurare quoque hoc ipsum debet, & vouere, sicut in præmissis & sequentibus scriptum est) si ita deprauemur, quod DEVS auertat, ut contra faceremus, aut facere vellemus; non debemus, inquam, nec volumus, nec possumus contra iuuari vlla dispensatione, absolutione, relaxatione, abolitione in integrum restitutione, neque villo beneficio, quocunque nomine illud appellaretur, vnde cunque, aut quomodo cunque fieret, siue per nostras, aut aliorum hominum preces, siue quod latine dicitur, ex officio; neque vlla potestate eius, qui hæc curare vellet: apud DEum & homines futuri ac dicendi infames, infideles & periuri, vbi cunque vel quocunque modo contra faceremus aut veniremus, quouis pacto, omni frau-

fraude ac dolo à præscriptis capitibus & singulis eorum exclusis. Ad notitiam horum damus has litteras obsignatas nostris signis, quæ datæ sunt in Renſe, die Iouis poſt Margaritæ à Natiuitate Chriſti M. CCCXXXIIX. Anno.

§. LX.

Nemo dubitet, placuisse tum ſenatusconsultum, tum etiam Septemuirorum pro tutela illius legis ſeſe colligantium glorioſiſſimum propositum per pluribus. Albericus de Roſate, qui id temporis in aula Romano agebat, audiuisse ſe teſtatur, *magnos prælatos & laicos utriusque iuris peritos* pro edicto diſſeruisse certatim. Neque amplius ambigo, quin eiusdem tenoris litteræ ad Pontificem Benedictum XII. ſint miſſæ. Vidisse ſe illas idem Albericus memoriæ prodit. Et Marquardus Freherus vero ad Rebdorſienſem illas exhibet, in hoc ſolum ſuſpectas, quod Waldemari Brandenburgici & Rudolphi Palatini nomina referant, de quibus interea conſtat, fatiſ ea ætate conſeſſiſſe vtrumque. Quæ res fecit, vt Adelzreiterus fluctuante animo de iis pronuntiet. Sed fieri, meo iudicio, facile potuit, vt, dum forte litteris initialibus ſcripta eſſent Electorum nomina chronologiæ & huiusmodi notarum imperiti litteras L. & W. commutauerint, litteraque canina R. Rudolphum Palatinum ſignificari exiſtimauerint, cuius filii Rudolphus, & Rupertus ea ætate Palatinatum communi iure tenuere. Marchiam Brandenburgicam vero Ludouicus Imperatoris primum genitus adminiſtrabat; ita vt fere nihil, aut parum dubitationis ſuperſit, & illas

H

quo-

quoque in genuinarum litterarum albo esse relinquendas. Quapropter sine hæsitatione dictam epistolam adscribimus: Sanctissimo in Christo Patri ac Domino, Domino Benedicto Papæ: Vestri deuoti filii, Henricus DEI & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Moguntinus, Electorùm Principum Decanus, nec non per Germaniam Sacri imperii Archicancellarius: Balduinus Archiepiscopus Treuirensis, Cancellarius Gallie. Walramus Archiepiscopus Coloniensis, Cancellarius Italie: Waldemarus (lege Ludouicus Marchio) Marchio Brandenburgensis, Camerarius: Rudolphus (lege & Rupertus) Palatinus Dapifer: Rudolphus Dux Saxonie, portitor ensis, Romanorùm Regis, & coronandi Imperatoris legitimi Electores. Grauamur non modice, & turbamur ex intimis, cum reuerendam Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, matrem nostram & ipsius summos Pontifices, quibus reuerentiam & honorem exhibere volumus promptis & deuotis animis omni vice; ac sacrosanctum Imperium & Imperatores seu Reges ipsius quorùm defensio ad nos & omnes alios Coelectores nostros præ ceteris mundi Principibus specialiter pertinere dinoscitur; sicut temporibus præsentibus, videmus ad inuicem discordare. Nam ex hoc non potuerunt sibi & populo Christiano proficere, prodesse, & prout est diuinitus institutum sibi mutuo suffragari. Propter quæ in diuersis mundi partibus, prouinciis & terris, ipsis regendas, gubernandas commissis, innumera execrabilia pericula animarum, personarum & rerum & diuersa scandala in Dei Ecclesia (quod dolenter referimus) sunt suborta; & maiora præsumuntur futuris temporibus, quæ ad plenum dici nequeunt, vel conscribi, certitudinaliter suboriri: quæ submoueri non possunt, nisi utraque potestas contenta sit suis iuribus & consuetudinibus hæctenus obseruatis, & reformatur, quæ vna contra aliam attemptauit.

§. 2.

§. 2 Sanctitati vestræ cum omni deuotione, & in modum, quem possumus, meliorem & humiliorem referimus bono Zelo, quod super præmissis & ad consulendum & prouidendum Sacrosancto Romano imperio, cuius iura, honores, bona, libertates & consuetudines prostrata iacent, & a diuersis personis Ecclesiasticis & secularibus sunt & fuerunt hactenus in graue præiudicium dicti Imperii inuasa, occupata, & multa simpliciter conculcata; XV. die mensis Iulii anni XXXV. III. in Reinsæ super alueo Reni (ubi Principes Electores super negotiis imperii tractandis conuenire consueuerunt ab antiquo) cum aliis Principibus Electoribus Imperii in vnum fuimus congregati; & diuersis deliberationibus & consiliis præmissis, sicut diuine gratiæ placuit, omnes vnanimes fuimus & nullo penitus discrepante pro defensione & recuperatione iurium, honorum, bonorum, libertatum, consuetudinum sacri Romani Imperii ac totius Christianitatis, ad cuius regimen & defensionem idem imperium principaliter ordinatum dinoscitur; disposuimus & ordinauimus pro nobis & successoribus nostris, & firmauimus iureiurando, per sacramenta corporaliter à nobis & omnibus Coelectoribus nostris præstita; quod iura, honores, bona, libertates & consuetudines dicti imperii & nostra nobis in electione imperii competentia ex consuetudine vel de iure manuteneamus, defendamus & illibata conseruemus toto posse, & viribus nostris, contra omnes homines cuiuscunque præminentie, dignitatis seu status existant, & quod hoc non obmittamus propter aliqua pericula rerum & personarum, aut præcepta, mandata, aut processus, per quemcunque modum & formam prolati sint, vel in antea proferantur contra imperium & nos, vel Coelectores nostros, per quæ dicto imperio, ac nobis & Coelectoribus nostris, in prædictis iuribus, bonis, homi-

H 2.

nibus,

nibus, libertatibus & consuetudinibus præiudicatum sit, vel in futurum posset præiudicium generari.

§. 3. Et tandem super præmissis lamentabili desiderio, & causis originalibus, ex quibus ortum dinoscitur, quod inter sanctam Romanam ecclesiam, ac sacrum Romanum Imperium & Dominum nostrum Ludouicum Romanorum Imperatorem, iam longis temporibus diligenti & sollicita deliberatione præhabita, nos & alii Coelectores nostri cognouimus, & nobis constitit euidenter ex processibus quondam Domini Iohannis Papæ XXII. prædecessoris vestri, quod ipse primo & postea sententias excommunicationis & interdicti (si sic dici merentur) ac alias diuersas sententias & processus de facto contra DEVM & iustitiam, & iuris ordinem fulminauit, contra prædictum Dominum nostrum Dn. Ludouicum Rom. Imperatorem, ac fautores & adherentes sibi: qui a maiori parte Principum Electorum fuit rite & rationabiliter in Regem Roman. electus, in Imperatorem postea consecrandus: quod se de administratione imperii intromisit non approbata per prædictum prædecessorem vestrum ipsius electione, quam in discordia asseruit celebratam.

§. 4. Per quas sententias & processus, cum iuri & consuetudini Imperii & præfato Domino nostro Ludouico, nobis & aliis Electoribus Imperii permaxime derogetur; cum iure caueatur & consuetudine, cuius contrarium in memoria hominum non existit, sit rationaliter introductum, & sine cuiusuis contradictione legitime obseruatum, sicut etiam in prædicto parlamento per nos & alios Coelectores nostros, præhabita diligenti deliberatione & discussione ac consilio multorum Principum, Comitum, Baronum & nobilium est concorditer declaratum, & sententialiter definitum: Quod vacante
Roma,

Romano imperio is, qui eligitur concorditer, vel à maiori parte Principum Electorum, pro Rege Romanorum ab omnibus est habendus: Et quod nec nominatione, approbatione, confirmatione, consensu, vel auctoritate sedis Apostolicae super administratione honorum & iurium imperii indiget, sine titulo Regio assumendo: quodque iura & bona imperii administrare & gubernare poterit, & de iure & consuetudine, nulla sedis Apostolicae super hoc licentia habita vel obtenta.

§. 5. Quare cum Sanctitas vestra teneatur præ omnibus Regnis mundi defendere iura imperii, quod ad defensionem sedis Apostolicae & totius fidei Christianae est cœlitus ordinatum, & sine cuius salubri gubernatione & defensione non potest in opulencia pacis persistere Christianus populus, nec bene colere pacis auctorem; clementiae Sanctitatis Vestrae supplicamus cum omni humilitate & reuerentia, qua possumus & valemus, quatenus sententias & processus prænotatos, & quidquid exinde ob nos secutum est totaliter & penitus reuocetis, tanquam in præiudicium imperii & iurium ipsius prolatos. Quæ iura illibata pro posse seruare tenemur, ratione a nobis præstiti iuramenti, ut obinde in omni obedientia & deuotione ecclesiae Romanae & Sanctitatis vestrae debeamus deuotioribus animis perpetuo permanere. Et ne, si secus fieret, nos & alii Coelectores nostri cum aliis Principibus ecclesiasticis & secularibus Alemanniae cogermur & inuenire & quærere contra eosdem processus & sententias, quamuis inuiti, remedia opportuna. Super præmissis ad Sanctitatem Vestram tales transmittimus quibus in dicendis & petendis nostro nomine fidem, vestram clementiam petimus adhibere.

§. LXI.

Et si vero in ipso Electorum sanctissimo fœdere,
non-

nonnulla de auctoribus & nominibus eorum inque primis Bohemiæ rege Ioanne occurrunt, quæ maiori luce sint collustranda, statim tamen initio dissertationis nostræ monitum est, has observationes complexurum caput II. aut nouam dissertationem duabus aliis comitandam. Faxit DEVS, vt & vires nobis suppetant, & interea Electorum eminentissimus ordo aliorum imperii Principum consensu & amicitia suffultus felicissime perennet.

F I N I S.

EMENDANDA.

P. II. l. 7. lege *Romanis* pro *Germanis*. p. 34. l. 2. lege *scrutinium* pro *scrutatio*. p. 49. l. 1. lege *indueret* pro *induceret*. p. 50. l. 2. lege *neque* pro *nosque*.

N° 2044 *

5

154045

AB 154045

X2407318

2x2 768 ra

Inches

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

DE
 AVSSA
 ET
 NE VNIO-
 V FOEDERIS
 ECTORALIS
 PRAESIDE
 HIERONYMO GVND-
 INGIO ICT.
 RVSSIAE REGI A CONSILIIIS
 T ECCLESIASTICIS IVRIS NA-
 IVM ITEMQVE ELOQVENTIAE
 TIQVITATVM PROFESSO-
 E ORDINARIO,
 NOVEMBR. MDCCXX.
 DISPV TABIT
 WILHELM. DE STANGEN
 QVES THVR.

LE MAGDEBVRGICAE,
 ANI HENCKELII ACAD. TYP.